

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EN SLÆGT AF
SLESVIGERE.

Math. Christensen

-

EN SLÆGT AF SLESVIGERE.

En lille mindebog om vore forældre
JENS CHRISTENSEN og CHRISTINE DUUS
samt deres for- og efterslægt

Kolding 1961

Vi søger slægtens spor i stort og småt,
i flinteøksen efter harvens tænder,
i mosefundets smykke, plumpt og rådt,
i kirkens kvadre, lagt af brede hænder.
Hvert skimlet skrift, hver skjoldet alterbog
har gemt et gran af slægtens ve og våde;
nu skal de røbe mig, hvad vej jeg drog,
og løfte mig en flig af livets gåde.

Jeppe Aakjær.

I N D H O L D :

1. D e l: F O R S L Æ G T

Jens Christensens forslægt:	side	Christine Duus's forslægt:	side
De gamle fra Broager	9	Skæbneåret 1659	22
De fra Varnæs	10	De gamle fra Skodborg	23
De bovrup'er	12	De fra Rojgård	25
De fra Skelde skole	12	De kongerigske ...	26
Ved Skelde skov	13	Den rige fuḡl	27
Andreas Skovfogeds børn	14	Den fattige fuḡl	30
Andreas Guldgraver . .	15	De fra Årø	31
		I Mikkelborg og Grønnebæk	32
		Mathias Duus's børn	35
		Thomas Duus	36

2. D e l: L I N D E L Y

Faders unge dage	38	Skole og kirke	47
Til Kjærmølle	39	Hjemliv	49
Moders unge dage	40	Børnene	52
Brylluppet	41	Grænsen	55
Håndværket	42	De sidste år	57
Landbruget	44		

3. D e l: E F T E R S L Æ G T

Andreas Christensens slægt	64	Elise g. Jørgensens slægt	66
Johannes Christensens slægt	65	Marie g. Ellehauges slægt	68
Mathias Christensens slægt	65	Katrine g. Bryndorfs slægt	68
Peter Christensens slægt	66		

F O R O R D.

=====

Hvad vi er, og hvad vi kan, det skylder vi for største delen vore forfædre, hvis evner og anlæg vi har taget i arv. Underligt nok interesserer mange mennesker sig kun lidt for deres forslægt; børn i skolen kan knap nok gøre rede for deres bedsteforældre, endsige da oldeforældrene.

Når man kommer lidt op i årene, vågner interessen måske, men da er de borte, der kunne have fortalt noget; billeder og breve er brændt, og man er henvist til de sparsomme oplysninger, arkiverne har opbevaret: Rigsarkivet i København og de fire landsarkiver i København, Odense, Viborg og Åbenrå. Ved hjælp af "en skjoldet alterbog" kan man som oftest følge slægten tilbage til omkring år 1700, hvis da ikke kirkebogen eller dele af den er gået tabt ved ildebrand eller andet, eller præsterne har sjusket med indførelsen, eller blækket er falmet, og skriften ulæselig. I "et skimlet skrift", en jordebog, en skatte- eller mandtalsliste, en rets- eller skifteprotokol finder vi måske et eller andet om de forhold, de levede under, og ud fra disse tørre kendsgerninger må vi da i tankerne søge at rekonstruere deres tilværelse.

Hvad finder man så under sin ørkenvandring blandt de skimlede skrifter? Stort set kun jævne bønder, nogle søens folk, nogle håndværkere og et par landsbylærere. Ingen præster eller andre, der "har hævet sig over bondestanden", langt mindre en vægte ætling af en adels- eller fyrsteslægt, der kunne føre ens stamtavle tilbage til Gorm den Gamle. Men skulle vi derfor interessere os mindre for dem? De er jo vore forfædre, disse jævne slidere, hvad enten de har pløjet land eller sø; det er dem, der i fordums gode eller onde dage har båret dagens byrde og hede og været med til at bære vort folk igennem til, hvad det er i dag. De var gennemgående en sund slægt, mange opnåede en høj alder, og som Jeppe Aakjær siger: Den villest arv en bæn kan få, det er en god natur!

Efterforskningen i arkiverne kræver tid og udholdenhed, og man kommer ud for mange skuffelser. Til andre tider kan man helt uventet have held med sig, som da jeg i Åbenrå fandt en tipoldefader Hans Matzens aftægtskontrakt fra 1788, for ikke at tale om den ret enestående indbyggerfortegnelse fra Varnæs, der rækker et par slægtled længere tilbage end kirkebøgerne, helt til Hans Matzens tipoldefædre i Frederik den Andens dage. Senere er sognebøgerne om Skodborg og Varnæs kommet mig til god nytte; beskrivelser af Øsby og Broager sogne savnes desværre endnu.

Engang, vistnok 1913, fik fader besøg af en gammel barndomsven fra Skelde, en lokalhistorisk interesseret mand ved navn Andresen; i Åbenrå opbevares et håndskrift af ham med beskrivelse af alle ejendomme i Skelde samt deres beboere og dissers slægtsforhold. Denne Andresen kunne fortælle os adskilligt om vor slægt, vi ikke vidste, deriblandt også om skolemesteren Heinrich Maack og hans interessante slægtsbibel, der endnu findes i sognet. Det var vel egentlig det besøg, der satte mig i gang med slægtsforskning.

En slægtsbog kan anlægges forskelligt. Adskillige går ud fra en forlængst afdød forfader, f. eks. en tip-tip-tip-oldefader fra 1700-tallet, lad os kalde ham Lars Nielsen Hjelm på Hjelmgård, og ud fra dette udgangspunkt berettes så om så vidt muligt alle efterkommerne, hvilken beretning så får titlen "Slægten Hjelm". Men alle disse ætlinge i 6. led, hvis antal kan løbe op i tusindvis, hvad fællesskab har de egentlig? Hvor meget af Lars Niensens blod har de i deres årer? Nøjagtigt 1/64, eftersom vi

jo har 64 tiptiptip-oldeforældre; resten af slægtsarven har de fra de øvrige 63, som ikke er med i slægtsbogen, og som måske endda er de bedste.

Jeg er derfor gået en anden vej. I stedet for pyramiden med den enlige forfader i toppen har jeg valgt den omvendte pyramide, eller rettere skålen, med far og mor i centrum, derover forslægten, der breder sig tragtformet opad, og nederst efterslægten som skålens fod. På den måde får jeg de personer med, som virkelig kommer mig ved. Af de 32 tiptip-oldeforældre savner jeg fire; til gengæld har jeg fundet 19 tiptiptip-oldeforældre, desuden 16 af foregående slægtled samt endelig 9 forud for dem igen, hvorved jeg når tilbage til 1500-tallet.

Et sådant arbejde bliver jo aldrig fuldkommet. Der vil altid kunne dukke nye enkeltheder op, som må tilføjes, ligesom der antagelig også vil kunne findes fejl, der må rettes. Det overlader jeg så den yngre slægt.

Kolding, sommeren 1961.

Math. Christensen.

1. D e l.

F O R S L Æ G T.

Alvorlig taler ved alfarvej
med grønsvær tækket de gamles grave.
Henfarne slægter - forglem dem ej,
i arv de gav dig en ædel gave.

31	<u>Christian Michelsen</u> , gmd. Skodsbøl, d.1752	32	<u>Anna Rasmusdtr.</u> , g.1725, d.1769	33	<u>Peter Petersen Schmidt</u> , bmd. Skodsbøl	34	<u>Anna Chr.Christensdtr.</u> , g.1737, d.1756	35	<u>Matz Jørgensen</u> , gmd. Varnæs, 1664-1750	36	II <u>Karen Andersdtr.</u> , f.1679, g.1715, d.1753	37	<u>Hans Hansen</u> , gmd., Bovrup, f.1695, d.1766	38	<u>Mette Jensdatter</u> , f.1691, g.1724, d.1771	39	<u>Christen Christensen</u> , smed, Gammelgab	40	<u>Maren</u>	41	<u>Peter Nickelsen</u> , gmd. Dynt, d.1751	42	<u>Elsabe Andersdtr.</u> , g.1726, d.1770	43	<u>Volquard Maack</u> , degn i Tolk	44	<u>Cicilia Margretha</u>	45	<u>Christian Johansen</u> , lærer, Skelde, d.1751	46	<u>Ingeborg Jesdatter</u> , f.1703, g.1731
15: <u>Anders Christensen</u> , bmd. Skodsb. f. 1732 d. 1806	16: <u>Cathrine Marie Petersdatter</u> f. 1741 g. 1763 d. 1825	17: <u>Hans Matzen</u> , gårdmd. i Bovrup f. 1720 d. 1800	18: <u>Maren Hansdatter</u> f. 1729 g. 1748 d. 1820	19: <u>Jens Christensen</u> , bmd. Broager Ø.mark. f. 1722 d. 1788	20: <u>Anna Marie Petersdatter</u> f. 1736 g. 1763 d. 1789	21: <u>Magnus Hinrich Maack</u> lærer i Skelde f. 1734 d. 1771	22: <u>Elsabe Christensd.</u> f. 1744 g. 1763																								
7: <u>Christian Andresen</u> , bmd. Skodsbøl 1764-1842	8: <u>Maren Hansdatter</u> , f. 1767 g. 1791 d. 1842	9: <u>Peter Jensen</u> , bmd. i Skelde f.1770, d.1836	10: <u>Cicilia Margr. Maack</u> . f.1764 g.1798 d.1800																												
3: <u>Andreas Christensen</u> skovfg. Skelde, 1797 - 1873	4: <u>Elsabe Jensen</u> f.1800 g.1823, d.1885																														
1: <u>Jens Christensen</u> , snedkerm. og landmand i Vejstrup, f.1845, d.1939.																															

F A D E R S N Æ R M E S T E F O R S L Æ G T

			293		295		297	298	299		301	
			<u>Ras Hansen</u> (Schneider)		<u>Peter Hansen</u> , gårdmand, Varnæs		<u>Andres Hansen</u> , gårdmand, Varnæs	<u>Marin</u>	<u>Anders Ebsen</u> , gårdmand, Varnæs		<u>Jep Thomsen</u>	
143: <u>Hans</u>	144: <u>Maren</u> (Knutzes)	145: <u>Matz Hansen</u> gmd. i Varnæs f. 1591 d. 1676	146: <u>Boeld Rasdatter</u> f. 1606 d. 1667	147: <u>Jørgen Petersen</u> gmd. i Varnæs f. 1609 d. 1682	148: <u>Ellen Andresd.</u> f. 1626 g. 1646 d. 1671	149: <u>Ras Andersens</u> gmd. i Varnæs f. 1607	150: <u>Karen Jepsdtr.</u> f. 1627 g. 1647 d. 1667					
71: <u>Jørgen Hansen</u> gmd. Varnæs	72: <u>Lene Matzdatter</u> f. 1635 g. 1661 d. 1698	73: <u>Andres Jørgensen</u> gmd. Varnæs f. 1649	74: <u>Anne Rasdatter</u> f. 1652 g. 1676 d. 1679									
35: <u>Matz Jørgensen</u> gmd. Varnæs. f. 1664 d. 1750	36: <u>Karen Andersdtr.</u> f. 1679 g. 1715 d. 1753											
17: <u>Hans Matzen</u> , gårdmand i Bovrup, f. 1720, d. 1800												

J E N S C H R I S T E N S E N S F O R S L Æ G T .

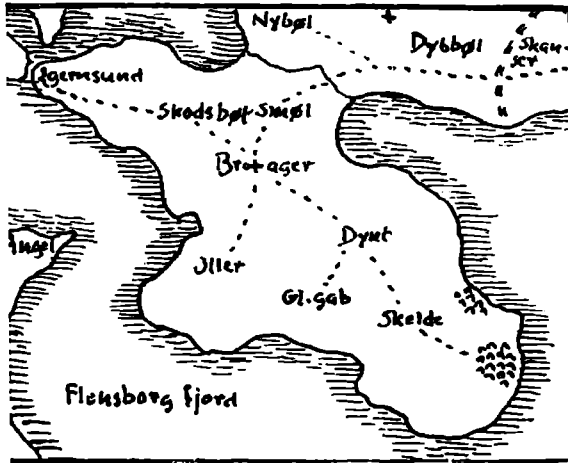
=====

I ældre tid hørte det til undtagelserne, at folk af jævn stand bosatte sig ret langt fra hjemstavnen; i regelen fødtes, levede og døde de i det samme sogn. Vore forældre, Jens Christensen og Christine Duus, nedstammer fra slægter, der i hovedsagen er knyttet til fire nordslesvigske sogne: Broager, Varnæs, Skodborg og Øsby. Kun ganske enkelte er fra Sydslesvig eller de sydligste egne af Nørrejylland.

Af politiske grunde drog Jens Christensen som ung mand over Kongeåen, og hans efterkommere er nu spredt over det ganske land. Med den stigende samfærdsel er de gamle sognebånd løsnede, hvad måske ingen skade er til; men det stærke sammenhold i slægten er bevaret, takket være den åndelige arv og de stærke minder, børnene har taget med fra hjemmet ved Skamlings fod.

D E G A M L E F R A B R O A G E R .

Jens Christensen er født d. 30. dec. 1845 i Skelde, Broager sogn, den

smukke halvø, der omgivet af vand på næsten alle sider og kronet af kirken med det karakteristiske dobbelt-tårn strækker sig ud i Flensborg fjord. Hans fader, Andreas Christensen, var skovopsynsmand (skovfoged) ved de kongelige skove nede ved fjorden og havde et bolsted der i nærheden, en parcel af Skeldegård. Dette bol var han kommet til ved giftermål med Elsabe Jensen, hvis fødested det var. Selv stammede

han fra Skodsbøl, hvor hans slægt kan føres tilbage til omkring 1700 og mest bestod af småbønder. Kirkebogen går kun til år 1695.

Iøvrigt ved vi kun lidt om denne gren af slægten. Datidens bønder var ikke meget skrivende, og det lidet, de skrev, er sagtens gået tabt. Faderen, Christian Andresen, også kaldet Christensen el. Christiansen (nr. 7, 1764-1842) var kådner, småbonde, i Skodsbøl, mens moderen, Maren Hansdatter (nr. 8, 1767-1842) var en gårdmandsdatter fra Bovrup; om hende og hendes slægt læs senere under "De fra Varnæs" og "De bovrup'er". - Christian Andresen har rimeligvis fået stedet efter sine forældre, Anders Christensen (nr. 15, 1732-1806) og Cathrine Marie Petersdatter (nr. 16, 1741-1825). Også bedsteforældrene var bønderfolk fra Skodsbøl, gift hhv. 1725 og 1737, altså født i begyndelsen af 1700-tallet. Men det er kun lidt, vi ved om dem ud over navne og årstal; se slægtstavlen. Fra kirkebogen ved vi om en ondartet epidemi (pest vel, eller kopper), der i årene 1728-31 gik hen over

sognet og bortrev mange mennesker. For disse fire år udviser kirkebogen 274 dødsfald, mod kun 122 fødsler. Nylig havde den store nordiske krig raset, og nu denne hjem søgelse.

Alt dette blegner dog i sammenligning med de ulykker, der et par slægtled tidligere overgik sognet. Gribende beretter diakonen Petrus Johannes Weilavius om den elendighed, svenskkrigene 1658-60 bragte over Broager sogn. De store indkvarteringer af svenske, senere polske og brandenborgske tropper hærgede og udsugede landet. De fremmede krigsfolk bragte smitsomme sygdomme med, især den frygtede blodgang, og i de tre krigsår fordrede døden ikke mindre end 353 ofre i sognet, deraf i 1659 alene 225. Det stod ilde til i hele Sundeved, fraregnet Nybøl, men værst i Broager, "der forhen lå som en lysthave". Dødsprocenten har næppe ligget under 60-70. Mange familier var helt uddøde. Af 22 husbonder i Skelde var nu kun 10 i live, i Gammelgab 3 af 8, i Dynt 2 af 10, i Mølmark 1 af 10, i Broager by 3 af 11, i Skodsbøl 2 af 17, i Smøl 1 af 7.

Hvad vore forfædre dernede har oplevet i disse onde år, kan vi vanskelig forestille os; vi ved bare, at de har overlevet, de eller i alt fald nogle af deres børn.

D E F R A V A R N Æ S.

Men tilbage til nr. 3, skovfoged Andreas Christensen. Medens hans forslægt på fædrene side altså temmelig hurtigt fortaber sig i fortidens mørke, er det muligt at spore forslægten på mødrene side 100 år længere tilbage i tiden. Hans moder var som nævnt en gårdmandsdatter fra Bovrup i Varnæs sogn, og for dette sogn findes i landsarkivet i Åbenrå et personregister, der rækker et par generationer længere tilbage end kirkebøgerne. Takket være dette register når vi helt tilbage til år 1591, ja egentlig længere endnu, d.v.s. til Frederik den Andens dage, med navne som Ras Hansen (nr. 293), Peter Hansen (nr. 295), Andres Hansen (nr. 297) og Jep Thomsen (nr. 301).

Et eksempel fra registeret over gårdmænd i Varnæs by:

	getauft	copuliert	begraben
Matz Hansen	1591		1676
Fr. Boeld / Ras Hansen Schneiders / K. 3 Söhne und 3 Töchter	1606		1667
En af døtrene, Lene, har vi her:			
Jørgen Hansen			
Fr. Lehne / Matz Hansens Tochter	1635	1661	
K. Maren	1662		
Matz	1664		

Denne Matz Jørgensen blev selv gårdmand i Varnæs og fader til den Hans Matzen i Bovrup, hvis datter Maren blev gift i Skodsbøl og blev moder til Andreas Skovfoged i Skelde. Kæden er sluttet.

I Åbenrå amtsregnskab 1601-10 nævnes Asmus Hansen (293) og Andreas Jepsen (299); man hænger sig ikke i stavemåden. Og i en fortegnelse over krigsskader under kejserkrigen 1625-29, da Wallensteins tropper havde hærgnet Jylland, finder vi fire af dem nævnt. Fortegnelsen er affattet på plattysk og lyder - så vidt man kan tyde skriften - således:

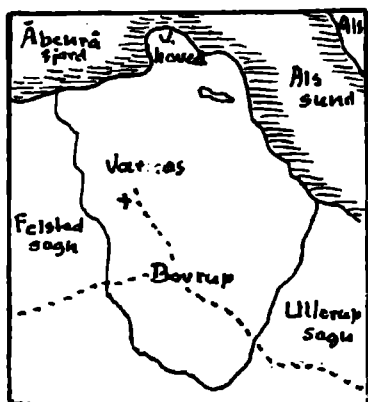
Verzeichnis

Wat vor schade, ein frantzösche Oberste Wachtmeister, mit seinen Rütters, Welche ihre Quartier ungefehr by Horsens gehat, im Dörvschafft Warnitz, Apenrader Amvte gethan, Also se sich darsellvest, den 1. Aprilis 1628 in de Middachsstunde, auf de Reise nach Sunderborch Inquarterirt hebben, den Armen lüden darselvest An gelde Huszgerade Proviandt, nicht alleine Vertert, besonderes gewalt samer wise affgedwungen, und mit sich aff de Reyse noch gebröcht, Also solches am Lichtesten tho Gelde geschlagn, vnd ein Jeder insunderheit by seinem Höchsten Eide kan becrefftigen, Also folget.

Og blandt disse skadelidte er

<u>Anders Ebsens</u> (299) Bohl 17 Rüter geschadet	17 \mathcal{L} (mark)
An Andere Güder gerouvt, vor	47 -
Hauer vnd Kost	16 -

Andres Hansen (297) har også haft 17 ryttere indkvarteret, Asmus Hansen (293) kun 7; Peter Hansen (295) opgiver skader på i alt 64 mk. Desuden er der en særlig liste over røvet korn og kvæg, så man forstår, at det lille middagsbesøg ikke var nogen billig historie for de gode folk i Varnæs. Og dog slap de, takket være den afsides beliggenhed, langt billigere end landsbyerne på strøget, hvor huse og gårde, ja hele landsbyer gik op i luer.

Varnæs var en stor landsby i en frugtbar egn, derude i det nordøstlige Sundeved, hvor Alssund mødes med Åbenrå fjord, og bønderne var gennemgående velstillede. Fra gammel tid bestod byen af 30 gårde, alle lige store, og alle svarende samme skat. Med ved arv deltes efterhånden mange gårde i to sammenbyggede halvgårde, tvillinggårde. Bønderne var fæstebønder under kronen eller hertugen, men ikke hovbønder, idet hoveriet allerede 1597 blev afløst af en pengeafgift.

Jorderne blev dyrket i fællesdrift som andre steder, dog synes gårdmændene delt i ejerlag. Af et "grandebrev" af 1677 angående fællesgræsning fremgår, at hver af de 12 "bolsmænd" (d.e. gårdmænd) i laget havde ret til græsning af "18 stykker, såsom 8 heste og 10 køer, hverken mere eller mindre". Blandt underskriverne er Ras Andersen (nr. 149, f. 1607), som da var 70 år gammel. Han har, som de fleste af hans bysbørn, ikke været skrivekyndig, men undertegnet med sit bomærke, et hagekors (\mathfrak{H}), hvorefter skriveren har tilføjet hans navn.

Efterhånden følte fællesdriften dog som en tvang, og allerede 1680 anmodede bønderne om tilladelse til at udskifte jorden. Tilladelsen blev givet, men forskellige forhold gjorde, at sagen trak ud og først kom i orden 1711. Nu blev jorderne opmålt og fordelt med 34 ha til hver helgård, 17 til hver halvgård. Hidtil havde gårdene ligget samlet omkring "markedspladsen"; nu blev de fleste af dem flyttet ud. Dette var den første samlede udskiftning i Danmark, og skønt resultaterne snart viste sig i form af øget velstand, skulle det dog vare over 100 år, før reformen var gennemført i hele landet. - Blandt de udskiftende bønder var Matz Jørgensen (nr. 35, 1664 - 1750), der ejede en halvgård, Pertregård, og flyttede den ud i sognets nordøstligste afkrog.

D E B O V R U P' E R.

Et par Bovrup-familier findes også i slægtstavlen, nr. 17 og 37. Her var forholdene ikke så lidt forskellige fra Varnæs, skønt det var samme sogn. Jorderne var mere sandede, bønderne fattige, kakkelovn og stueur sjældne. Fællesdriften ophævedes først 1766, livegenskabet 1799, og hoveripigten til hertugen af Augustenborg endnu senere.

Da Hans Matzen (nr. 17, 1720-1800) og hans hustru Maren Hansdatter (nr. 18, 1729-1820) i året 1788 overlod fæstegården i Bovrup til deres ældste søn Matz, sikrede de sig - ifølge en kontrakt, der findes i landsarkivet i Åbenrå - aftægtsboligen forsvarlig istandsat og forsynet med jernovn, og alle nødvendige møbler og redskaber. Dertil et stykke jord til kålgård. Endvidere hvert år 2 tdr. god tør rug, 2 tdr. boghvede, 12 skp. byg 12 skp. havre, 1 skp. salt, en altid levende malkeko, som om vinteren fodres med de bedste og om sommeren ligeledes græsser med de bedste af gårdens køer; 2 får, der skal fodres og græsse med gårdens egne får; 2 fede gæs, slagtet og plukket, 2 lispund flæsk, forsvarlig tørvebrændsel, frit leveret, 2 pund humle og endnu flere fornødenheder. Sluttelig skal sønnen være forpligtet til at lade sine forældre kristeligt (d.e. standsmæssigt) begrave.

Til gengæld for alle disse forpligtelser overtager så Matz som ældste søn - med højeste herskabelig tilladelse - fødegården med alle dertil hørende redskaber, vogne, plove, harver, heste, køer, kalve, får, indbo og husgeråd. Hvad der så blev til de øvrige seks børn? Ja, sønnerne skal efter faderens død dele hans klæder, døtrene ligeså moderens, og skal de dermed fuldstændig have affundet sig med deres fædre og mødrene arv! Dog skal den ældste broder forsyne sine brødre med de nødvendige madvarer, når de er i kongens tjeneste, og samtlige søskende skal i sygdomstilfælde have fri tilflugt til gården, men renoncerer i øvrigt på alle andre fordringer. "So geschehen Gravenstein 16. Aprl. 1788".

Hans Matzen underskrev med påholden pen. Han levede som aftægtsmand i 12 år, hans hustru overlevede ham i 20. Datteren, Maren Hansdatter (nr. 8, 1767-1842), skovfogedens moder, har ikke bragt meget jordisk gods med i ægteskabet, da hun 1791 blev gift med bolsmand Christian Andresen (nr. 7, 1764-1842) i Skodsbøl. De døde med et halvt års mellemrum som aftægtsfolk hos datteren Mette og hendes mand Claus Nissen i Skodsbøl og efterlod syv børn, alle i beskedne stillinger.

D E F R A S K E L D E S K O L E.

Så meget om Andreas skovfogeds forfædre. Hans hustru Elsabe Jensen (nr. 4, 1800-1885) var datterdatter af en skolelærer i Skelde, Magnus Hinrich Maack (nr. 21, 1734-1772) og hustru Elsabe Christiansdatter (nr. 22, født 1744). Dem skal vi høre lidt nærmere om, for i en tysk bibel (trykt 1746), der endnu skal findes i slægtens eje i Broager, har lærer Maack fortalt en hel del om sit ikke uinteressante levned. Han skrev på tysk, som sikkert var hans modersmål, og som brugtes i de kredse, hvor han færdedes i sin ungdom.

Magnus Hinrich "blev født til denne møjsommelige verdens lys" d. 3. april 1734 i landsbyen Tolk i Angel som søn af degn og skolelærer Volquardt Maack og hustru Cicilia Margrethe (nr. 43 og 44), om hvem ellers intet kan oplyses. Forældrene holdt ham flittigt til skolen, og allerede 16 år gammel

blev han selv skolemester i Tved ved Flensborg, hvor han holdt ud i 2 år. Senere er han - antagelig skriver - hos advokat Krabbe og hos justitsråd von Preusser, rimeligvis i forvaltningsbyen Slesvig, derpå igen skolemester et sted i Holsten.

"Men der var jeg kun $\frac{1}{2}$ år, fordi det guddommelige forsyn - for at bane mig vejen til et bestandigt stykke brød - føjede det således, at jeg i 1759 til påske kom til Sundeved til Dynt hos den højfyrstelige jæger Lorentz Petersen for at informere hans børn". Her forblev han $2\frac{1}{2}$ år og tiltrådte så en lignende plads hos hr. Phillip Ernst i Broager, indtil han 1762 blev "kaldet og værdeligen beskikket til skole-mester i Skelde."

Året efter giftede han sig med Elsabe Christiansdatter, hvis forældre var Christian Johansen (nr. 45, død 1751), tidligere mangeårig lærer ved samme skole, og hustru Ingeborg Jesdatter (nr. 46, født 1703 som datter af Jes Jacobsen, Skelde (nr. 94)). "Dette af os begyndte ægteskab ville den treenige Gud rigelig besjæle med velsignelse!" Ønsket gik i opfyldelse, i alt fald hvad børn angår, for i de 8 år, de var gift, fik de 8 børn; de to sidste, tvillinger, fødtes dog først efter faderens død. Heldigvis - kan vi næsten sige - døde de fleste som små; kun to døtre nåede at blive voksne.

Allerede 1772 døde Magnus Hinrich, og Elsabe måtte for anden gang rykke ud af sit barndomshjem. Hun levede siden, sikkert i små kår, i et lille hus lige over for Skelde skole. Hendes salmebøger endnu i behold. Fori står skrevet: "Denne bog er mig given af min kiere Broder Jens Johansen Bogbinder i Aarhus. Elsabe Henriksens Skole Enke i Schelde." Desuden forskellige bibelsprog og salmevers. Bogen er den såkaldte Flensborg-salmebog, udgivet 1717 af præsten P. Chr. Gjødesen i Varnæs. Den er lige så tyk, som den er bred, solidt indbundet i helskind, med mange forsiringer både for og bag, på ryggen og snittet; på forsiden står trykt: Elsbe Christ. Dotter I Skelde, på bagsiden årstallet 1761. - Bogen er senere gået i arv til datterdatteren Elsabe, der har skrevet sit navn i den d. 13. januar 1816.

V E D S K E L D E S K O V .

Af Magnus Hinrichs to døtre blev den ældste, Cicilie Margrethe Maack (nr. 10, 1764-1800), gift med bolsmand Peter Jensen (nr. 9, 1770-1836). Denne Peter Jensen var af ren Broager-slægt; faderen Jens Christensen (nr. 19, 1722-88) var bolsmand på Broager østermark, og bedstefædrene: Christen Christensen (nr. 39) var smed i Gammelgab, og Peter Nichelsen (nr. 41, død 1751) var gårdmand i Dynt.

Peter Jensens bolssted ligger på Skeldegårds mark tæt ved de to statsskove og er sikkert et gammelt skovfogedsted fra de lyksborgske hertugers tid. Skeldegård blev 1601 af hertug Hans den Yngre oprettet som herregård af nedlagt bøndergods, men da den lyksborgske slægt uddøde 1779, faldt hele Lyksborg gods tilbage til den danske krone, og 1783-84 blev Skeldegård udparcelleret.

Peter Jensen og Cicilie Margrethe fik en lille pige, Elsabe Jensen (nr. 4, 1800-1885), opkaldt efter sin mormor oppe i byen, men tre dage efter døde moderen i barselseng. Peter Jensen giftede sig igen næste år, men lille Elsabe fik den allerbedste stedmoder, nemlig sin moster Anna Christine Maack; senere også en halvbroder, Magnus Hinrich Jensen, hvis efterkommere endnu lever i sognet.

Elsabe den Anden er det altså, der 1823 blev gift med Andreas Christensen fra Skodsbøl; de overtog hendes fødested nede ved Skelde skov, hvor han tillige fik stillingen som skovfoged.

Faders forældre:
Andreas Christensen
Elsabe Jensen

Der findes et fotografi af de to, et daguerreotypi; de sidder med hinanden under armen, han i sin uniformsfrakke med de blanke knapper og med huen i hånden, hun i sin bedste kjole og med kappe på hovedet. Han er den alvorlige, hun den muntre af de to, efter billedet at dømme.

Han var en stor dyreven, fortæller sønnen Jens; han kendte alle skovens fugle på røsten. Han var søgt som klog mand (amatør-dyrlæge) og blev somme tider kaldt ud midt om natten for at hjælpe en kælveko; det var dog mest brødløst arbejde. Han var desuden hjemmeslagter og tillige ofte skaffer ved hjemmebrylluper i byen. I skoven havde han en halv snes skovhuggere i arbejde vinteren igennem.

Siden overtog sønnen Peter Christensen bolsstedet, og de gamle rykkede ind i aftægtsboligen, et par fag, der var bygget til stuehuset, og her døde Andreas skovfoged i 1873, knap 76 år gammel. Nu blev der ensomt for Elsabe; hos svigerdatteren fandt

hun kun ringe forståelse. De sidste år var hun sengeliggende, men bar sine trængsler med tålmod, og når slægtninge eller venner fandt ind til hende, lyste det op i hendes ansigt. Hun døde i en alder af 85 år.

A N D R E A S S K O V F O G E D S B Ø R N .

Der var seks børn i ægteskabet: Christian, Peter, Andreas, Cicilie, Anna Marie og Jens. Christian Christensen (1824-49) blev i treårskrigen indkaldt til hæren og var med i slaget ved Fredericia, blev såret og ført til lazarettet i Augustenborg; her døde han og blev begravet, uden at nogen af hans kære kunne være med, da Sundeved var besat af fjenden. Men efter krigen drog faderen over og plantede en "trueresk" (sørgeask) på hans grav.

Peter Christensen (1827-95) giftede sig 1849 med en pige fra Kegnæs, Anna Catharina Lausen, og overtog som nævnt fødestedet nede ved Skelde skov. De havde i hvert fald fem døtre, af hvilke Elsabe (den Tredie) og hendes mand Lars Hansen til sin tid fik skovfogedstedet; en anden blev gift i Adsbøl, mens den yngste, Cathrine Marie, efterlod en datter, Anna, der blev gift med grisehandler Peter Jacobsen i Skelde; dennes søn er nu gårdmand sammesteds.

Om den næste af skovfogedsønnerne, Andreas Christensen (1830-87) fortælles senere.

Så var der Cicilie Christensen (1833-1905). Hun var syerske og blev gift med Hans Skelgaard, bolsmand i Skelde; de havde ingen børn.

Anna Marie Christensen (1840-1935) blev gift med Lorents Godt, der havde en lille gård på Skodsbøl mark ned ad Egersund til. De fik en søn, Peter Godt (f. 1874); han var sin moders et og alt. Så kom krigen, og Peter blev indkaldt; men Anmari stolede på, at han nok skulle komme tilbage, Vorherre kunne ikke nænne at tage ham fra hende. Han kom også godt nok uskadt tilbage; nu var faderen død, og Peter overtog gården.

Ved inflationen efter krigen mistede de alt, hvad de ved mange års flid og sparsommelighed havde lagt til side. Der kom en dag et brev fra banken i Gråsten, at han kunne hente sine 50.000 mark, han havde stående der; men han fik dem aldrig hentet, det var ikke engang nok til færgene. - Efter moderens død giftede han sig med sin gode husholderske Martine, og da hun efter kun et par års ægteskab døde fra ham, solgte han og flyttede til Skodsbøl.

Den sidste af skovfogedens børn var vor fader, Jens Christensen (1845-1939); men inden vi fortæller om ham, vender vi tilbage til broderen Andreas, der næsten fortjener et kapitel for sig selv.

A N D R E A S G U L D G R A V E R .

Andreas Christensen (1830-87) ville være sømand, men måtte nødig for sine forældre; omsider fik han lov at sejle et halvt års tid (uden løn) med en skipper på Flensborg fjord, så tabte han nok lysten. Men knægten var dygtig og kunne snart gøre det ud for en mand, så han fik lov til at blive. I treårskrigen var han med som frivillig på et vagtskib på Flensborg fjord; egentlig var han for ung, men da han var godt stedkendt, blev han antaget.

Efter krigen sejlede han flere år på de varme lande. I Australien blev han grebet af guldfieberen og blev guldgraver i 16 år. Først arbejdede han for andre, men så købte han sammen med tre andre en guldmine selv, som drevs med hestekraft. Til sidst skulle driften lægges om, og imens rejste Andreas hjem på besøg.

Det blev et langt besøg. I London blev han sinket et par måneder, fordi vekselkursen var for lav; i Hamborg havde han et lignende ophold, men omsider nåede han da Flensborg, hvor hans fader var for at hente ham. Faderen kunne næsten ikke kende ham, så forandret så han ud, solbrændt og fuldskægget.

Han kom aldrig til Australien mere; han afhændede sin part i guldminen og giftede sig med en ung enke på en gård i Smøl, Anna Maria Møller. Han blev stedfader til to flinke piger, der begge døde unge af tuberkulose. Selv fik han to børn, Elise og Jens, der begge kom til at udføre et betydeligt arbejde for den danske sag.

Elise Christensen (1872-1953) blev gift med Jes Jacobsen (1872-1949), mejerist i Hjordkær, senere møller i Lendemark, Bylderup sogn. Skønt Jes var ud af en hjemmetysk familie, blev de to danskhedens trofaste støtter dernede i "den truede firkant", og mange kendte mænd fra kongeriget har besøgt det gæstfri hjem i Lendemark, således Christmas Møller og Aage Kidde. Da den første verdenskrig udbrød, blev Jes indkaldt som en af de første, skønt han var 42 år, og Elise blev sammen med flere fra sognet arresteret

som farlig for statens sikkerhed og ført til Tønder under tyskernes hån og spot, senere til Altona og til sidst løsladt af mangel på bevis. Jes gennemgik mange strabadser på østfronten, hvor han gjorde tjeneste som kusk; til sidst blev han såret af en granatsplint i foden, kom på lazaret og blev sluttelig hjemsendt.

Efter genforeningen flyttede familien til Tønder, hvor deres eneste datter Ingeborg Jacobsen (f. 1897) driver en betydelig broderihandel på torvet. Hun har engang i radioen fortalt træk fra tyskertiden. Således havde hun engang som barn været med sine forældre til møde i forsamlingshuset, Slogsherredshus, da en gendarm uanmeldt trådte ind for om muligt at konstatere ulovligheder og derpå opløse mødet. Ingeborg, der var klar over, at børn ikke havde adgang, reagerede hurtigt og smuttede ind under talerstolen og gemte sig, til faren var ovre.

Jens Christensen (1873-1939) fik som eneste søn fødegården i Smøl og blev gift med Mathilde Hohwy (1874-1952). Han var en foregangsmand på flere områder og nød alles agtelse. Ivrig dansk og en svoren tilhænger af H.P.Hansen; dertil højskoleinteresseret og medstifter af den grundtvigske frimønsthed i Sundeved, der byggede egen kirke i Nybøl allerede 1903.

Da krigen brød løs 1914, blev han sammen med mange andre gode danske mænd fra Als og Sundeved arresteret og ført til Sønderborg, hvor han tilbragte 6 uger i det danske forsamlingshus, som tyskerne havde beslaglagt. Men dette fangenskab bevirkede, at han slap fri for de første masseindkaldelser til hæren, og senere blev det stadig vanskeligere at undvære ham hjemme i landsbyen, hvor så mange landmænd var indkaldt, og nogen måtte jo blive og se til, at jorderne blev drevet så nogenlunde. På den måde slap Jens uskadt gennem krigen, der ellers kostede Broager sogn dyrt, indtil fire mand ud af en enkelt familie. Og dygtig, som han var, slap han også helskindet over markens sammenbrud og de økonomiske kriser i mellemkrigsårene.

På sine ældre dage overlod han gården, som han havde udvidet betydeligt, til sin ældste søn Andreas Christensen (f. 1903) og flyttede med Mathilde til dennes fødegård Fiskenes ved Gråsten, som han drev, indtil den yngste søn Carl Holger Christensen (f. 1907) kunne overtage driften. De "gamle" flyttede ind i aftægtsboligen, endnu raske og arbejdsglade. Her døde Jens 1939, og 1952 fulgte Mathilde efter, efter et strengt sygeleje. - Foruden Andreas og Carl Holger var der endnu en søn, Erik Hohwy Christensen (f. 1904); han slog ind på den akademiske bane og uddannede sig med åndedrættet som speciale, hvorefter han blev professor ved gymnastikinstituttet i Stockholm.

Jens og Mathilde efterlod i alt 5 børn, nemlig 2 døtre, Anna og Ellen, og så de 3 sønner, Andreas, Erik og Carl Holger. Her følger en kort oversigt over slægten.

Anna, f. 1900, er gift med gmd., sognefoged i Dybbøl Hans Kæstel; de har 4 børn: Else, Margrethe, Erik og Holger. - Else, f. 1927, er lærerinde og gift med lærer Erik Pedersen fra Køgeegnen, begge ansat i Roskilde. - Margrethe, f. 1930, er gift med fænrisk Carlo Jelshøj Nielsen fra Broager. - Erik, f. 1932, driver fædregården; han er gift med Britta Hansen fra Ragebøl og har 2 børn, Annemette og Hans Henrik. - Holger, også født 1932, er ingeniør i Glostrup og gift med Karen Brock fra Dybbøl.

Ellen, f. 1901, er gift med førstelærer Jørgen Tegewaldt i Bov v. Flensborg. De har 4 børn: Signe, Anna Elisabeth, Poul og Jens Jørgen. - Signe, f. 1927, er gift med toldassistent i Sønderborg Sv. Aa. Iwersen. - Anna Elisabeth, f. 1928, er lærerinde og gift med lærer Børge Egelund Petersen i Hjerring, nu v. seminariet. - Poul, f. 1929, er tømrer i S.Farup og gift med Stina Fransson fra Småland. - Jens Jørgen, f. 1931, er lærer i Erritsø og gift med lærerinde Irmgardt Schnoor fra Tinglev.

Andreas Christensen, f. 1903, fik som nævnt fødegården i Smøl. Han er gift med Anna Kæstel, f. 1904, søster til Hans K. i Dybbøl; de har 3 børn: Karen, Sophie og Jens. - Karen, f. 1930, er gift med lmd. Peter Smidt i Bovlund. - Sophie, f. 1934, er gift med lmd. Orla Pedersen, Skibsted pr. Kongerslev. - Den yngste, Jens, er født 1942.

Erik Hohwy Christensen, f. 1904, professor i Stockholm, er gift med Gudrum Gorrisen Hansen, f. 1913 i Odessa. De har 3 børn: Steen, f. 1940, Inger, f. 1943 og Jens Erik, f. 1945.

Carl Holger Christensen, f. 1907, fik altså gården på Fiskeris. Han er gift med Christine Christensen fra Rufas, f. 1906. De har 5 børn: Jens, Jørgen, Inger Marie, Erik og Carl Holger. - Jens, f. 1933, er urmager i Gråsten og gift med Elna H.-Christensen fra Egersund. - Jørgen, f. 1934, har Saxagergård i Rinkeby; han er gift med Gitte Møller. - Inger Marie, f. 1937, er gift med læge Jens Nielsen fra Randersegnen. - Endelig Erik, f. 1944 og Carl Holger, f. 1948.

Så meget om Andreas Guldgravers blomstrende efterslægt.

J E N S C H R I S T E N S E N .

Den sidste af Andreas Skovfogeds seks børn var som nævnt vor fader, Jens Christensen (nr. 1, 1845-1939). Om han fortælles i bogens 2. del.

	↑	↑	↑	↑		↑	↑	↑	↑				
47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58		
<u>Mathias Jensen</u> , Rojgård, Skodborg, d.1754	<u>Kjesten Lauritzdatter</u>	<u>Thomas Jespersen</u> , gmd. Skodb. f.1714 d.1770	<u>Bodel Hansdatter</u> , f.1717, g.1737, d.1798	<u>Peder Lauritzen</u> , gmd. Jordrup, f.1696 d.1748	<u>Mette Michelsdtr.</u> , f.1706, g.1731, d.1748	<u>Lauritz Svendsen</u> , Hjarup, f.c.1708, d.1782	<u>Cathrina</u>	<u>Marcus Callesen</u> , bmd. Årø, f.1733 d.1783	<u>Anna Pedersdtr.</u> , f.1736, g.1755, d.1808	<u>Hans Jepsen Worm</u> , bmd. Årø, f.1731 d.1820	<u>Ann Kirstin Hansdtr.</u> , f.1732, d.1794 g.1752,		
23: <u>Lauritz Mathiesen</u> gmd. i Skodborg f. 1720 d. 1795	24: <u>Maren Thomasd.</u> f. 1738 g. 1758 d. 1780	25: <u>Lauritz Pedersen</u> 1.gmd. i Skodborg f. 1745 d. 1802	26: <u>Rebecca Lauritzdtr.</u> f.c.1755 g. 1783 d. 1808	27: <u>Peder Marcussen</u> lods, Årø. f. 1759 d. 1836	28: <u>II Sidsel Hansdtr.</u> f. 1764 g. 1792 d. 1821								
11: <u>Thomas Lauritzen</u> gmd. Skodborg 1772-1836	12: <u>Mette Cathr. Lauritzd.</u> f.1784 g.1806 d.1820	13: <u>I Marcus Pedersen</u> skipper, Årø 1794-1830	14: <u>Kjesten Hansdtr.</u> f.c.1789 d. 1862										
5: <u>Mathias Duus</u> , snedkermester Grønnebæk, 1810-1887	6: <u>Sidsel Marcusdtr.</u> f. 1817 g. 1842 d. 1899												
2: <u>Christine Elisabeth Duus</u> , f.1853, g.1877, d.1934.													

M O D E R S N Æ R M E S T E F O R S L Æ G T

											411	412	413
											<u>Tilmand Evertsen</u> , smed, Skb., f.1614 d.1693	<u>Karen</u> f.1628, d.1694	<u>Niels Nissen</u> , gmd. Skodb., nævnt 1682
199: <u>Peder Jespersen</u> gårdmand Skodborg nævnt: 1672, 1706	200: <u>Karen Nisdatter</u> g. 1662										205: <u>Evert Tilmandsen</u> gmd. Skodborg f. 1668 d. 1737	206: <u>Bodel Nielsdtr.</u> f. 1666 g. 1694	
99: <u>Jesper Pedersen</u> gmd. Skodborg f.1667 d.1737	100: <u>Maren Jepsdatter</u> g. 1707	101: <u>Hans Pedersen</u> gmd. Skodborg d.1750	102: <u>Karen Edwardsdtr.</u> f.1696, d.1780.										
49: <u>Thomas Jespersen</u> , gmd. Skodborg f.1714 d.1770	50: <u>Bodel Hansdtr.</u> f. 1717 g. 1737 d. 1798												
24: <u>Maren Thomasdtr.</u> , f.1738, g.1758, d.1780													

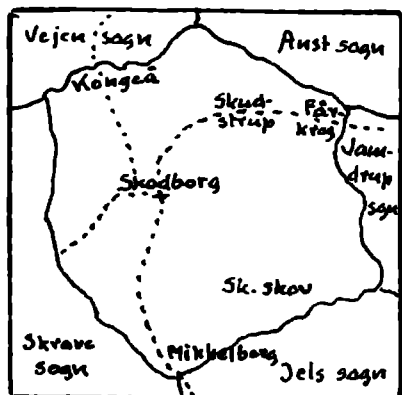
103: <u>Lauritz Pedersen</u> gmd. Jordrup f. 1663 d. 1733		105: <u>Michel Andersen</u> gmd. Bølling f.c.1655 d. 1737													
51: <u>Peder Lauritzen</u> gmd. Jordrup 1696-1748	52: <u>Mette Michelsdtr.</u> f. 1706 g. 1731 d. 1748	53: <u>Lauritz Svendsen</u> Hjarup f.c.1708 d. 1782	54: <u>Cathrina</u>												
25: <u>Laurits Pedersen</u> 1.gmd., Skodborg 1745-1802	26: <u>Rebecca Lauritzdtr.,</u> f.c.1755 d. 1808														
12: <u>Mette Cathrine Lauritzdatter,</u>		f. 1784 g. 1806 d. 1820													

				229		231	232			235		237	238
				<u>Peder Michelsen</u> , boelsmand, Årø		<u>Chresten Jepsen</u> , boelsmand, Årø	Anne (?)			<u>Hans Christensen</u> (?) boelsmand, Årø		<u>Chresten Jepsen</u> , bmd., Årø (=231)	<u>Anne</u> (?)
111: <u>Calle Jørgensen Worm.</u> Aller		113: II <u>Peder Knudsen</u> bmd. fisker på Årø	114: <u>Ellen Pedersdatter</u> f.1702 g.1735 d.1775	115: <u>Jep Christensen Worm,</u> bmd.fisker, Årø f.1702 d.c.1743	116: <u>Sidsel Hansdtr.</u> f.1703 g.1729 d.1767	117: <u>Hans Hansen,</u> bmd. og fisker på Årø f.1701 (?)	118: <u>Ellen Christensdatter</u> f.1707 g.1731 d.1774						
55: <u>Marcus Callesen</u> bmd. Årø f.1733 d.1783	56: <u>Anna Pedersdtr.</u> f.1736 g.1755 d.1808	57: <u>Hans Jepsen Worm</u> bmd. Årø f.1731 d.1820	58: <u>Ann Kirstin Hansd.</u> f.1732 g.1752 d.1794										
27: <u>Peder Marcussen</u> bmd., lods, Årø 1759 - 1836	28: II <u>Sidsel Hansdatter</u> f. 1764 g. 1792 d. 1821												
13: <u>Marcus Pedersen</u> , bmd., skipper, Årø, f.1794 d.1830													

C H R I S T I N E D U U S ' S F O R S L Æ G T .

=====

Vor moder, Christine Duus (nr. 2, 1853-1934), var også slesviger, men længere nordfra. Hun blev født 26.2.1853 i Mikkelsborg kro i den sydlige udkant af Skodborg sogn. Hendes fader, snedkermester Mathias L. Duus (nr. 5, 1810-87) nedstammer fra gamle Skodborg-slægter, der antagelig for de flestes vedkommende er flyttet til sognet efter svenskekrigene og derfor er vanskelige at efterspore.

En anden vanskelighed ved at udrede de spegede tråde i sognets ældre historie skyldes den omstændighed, at en del af ejendommene - iflg. Trap en mølle, en kro, 16 gårde og 47 huse - indtil 1864 hørte til de såkaldte kongerigske enklaver (under Trøjborg gods, Riberhus amt), medens resten, de to trediedele af sognet, hørte under Haderslevhus amt i det slesvigske. I kirkelig henseende var vel alle at finde i den samme kirkebog, men i den verdslige forvaltning var der et svælg befæstet mellem de kongerigske og de slesvigske.

S K Æ B N E Å R E T 1 6 5 9 .

Den ældste, vi kender af Mathias Duus's forfædre, er hans farmors morfars farfar, Tilmand Evertsen (nr. 411, 1614-93), også kaldet Tilmand Smed. Tilmand må altså have oplevet de tre krige, der hærgede vort land i 1600-tallet: Kejsærkrigen 1625-29, Torstenson-fejden 1643-45 og endelig Svenskekrigen 1657-60. Den sidste var den værste, idet den ledsagedes af en frygtelig pest, plettyfus, der bortrev en stor del af befolkningen. Vi har tidligere nævnt dens hærgen i Broager sogn; her skal den omtales udførligere, idet den netop havde sit udspring i Skodborg sogn.

Sygdommen kom hertil med de polske hjælpetropper, der havde deres hovedlejr på Skudstrup mark, og herfra spredtes den ud i herrederne omkring Kongeåen og - med aftagende styrke - videre ud. Befolkningens modstandskraft var i forvejen svækket ved svenskernes plyndringer samt en streng vinter, og med sommervarmen steg dødeligheden uhyggeligt.

Samtidig blev der mangel på levnedsmidler. Tropperne udskrev i sognene, senere plyndrede de. I skodborg og flere steder satte folk sig til modværge, men måtte redde livet ved flugt ud i skove og moser, hvor de levede - eller døde - i jordhuler. Eller de søgte til købstæderne, hvor de tiggede ved dørene eller lå på gaderne, syge og døende blandt hverandre. 15 landsbypræster vides således at være flygtet til Ribe med mange af deres sognebørn. Det er klart, at kirkebøgerne bliver mangelfulde i denne tid, hvis de da ikke mangler helt.

Redaktør Aksel Lassen har i sin bog "Skæbneåret 1659" underkastet de bevarede kirkebøger en indgående undersøgelse. Af hans resultater anføres her følgende. Fra Oksenvad kirkebog: Anno 1659 blev der ingen trolovet eller viet, thi det var en elendig og bedrøvelig tid, så intet menneske kunne

blive ved husene, men måtte rømme ud til købstæderne for rytternes tyranni.

Hygum kirkebog, en af de omhyggeligst førte og bedst bevarede, melder for året 1659 om 504 dødsfald, mod normalt 12-20. Tre fjerdedele af sognets beboere døde i et år! Intet under, at præsten betegner de overlevende som "lig Noah skyllet i land fra syndfloden, udfriet af det, der var værre end helvede."

I Skodborg, pestens arnested, har det næppe set bedre ud, snarere værre. Ca. 80 % af befolkningen må antages at være bukket under for ulykkerne. Men præsten var af gode grunde afskåret fra at give en beretning fra sit sogn; han blev dræbt under flugt til Ribe.

At den kirkelige betjening under disse forhold måtte blive mangelfuld, er klart. Nogle pestdøde begravedes simpelthen "i deres kålgård". En ung mand "havde de med to grebe lagt i kiste", ja, en 20-årig pige "døde elendigen, som hundene åd hende".

Da krigen holdt op, og tropperne drog bort, frembød sognene et sørgeligt skue: forfaldne eller nedbrændte bygninger, udyrkede marker, forhuggede skove. Mette Rantzau på Trøjborg vidner d. 6. nov. 1660, at 11 af hendes 12 steder i Skodborg sogn ligger øde, og at fæsterne er "todt mit alle den ihrigen", døde med alle deres. For gårdene under Haderslevhus gjaldt noget lignende.

For godsejerne gjaldt det nu efter krigen om hurtigst muligt at få ødegårdene i drift igen, og på de bedre jorder lykkedes det forbavsende hurtigt, langsommere naturligvis på de ringere. Nye fæstere lokkedes til fra Nordjylland, som pesten havde skånet. Undertiden lovedes 4-5 års frihed for fæsteafgift, dertil et par heste og køer samt tømmer til de nye bygninger.

DE GAMLE FRA SKO DB ORG.

Blandt disse nye fæstere må vi sikkert søge Tilmand Evertsen, Peder Jespersen og de andre skodborgske forfædre. Tilmand Smed nævnes 1683 som fæster af en mindre gård ($\frac{1}{4}$ gd.) i den del af sognet, som hørte under Riberhus. Delvis på hans grund havde herskabet på Trøjborg ladet bygge "et stort Nyt Hus" til "ett Løsthuss eller Jeger-Hus". - Tilmands hustru hed Karen (nr. 412, 1628-1674).

Deres søn Evert Tilmandsen (nr. 205, 1668-1737) overtog sin faders fæstegård og giftede sig med Bodel Nielsdatter (nr. 206), ant. født 1666 som datter af Niels Nissen (nr. 413), der 1682 nævnes i regnskabet over kop- og kvægskat: Niels Nissen og Hustrue, 1 Søn, 3 Bstr., 2 Kiør, 2 Ungnød, 1 Kalf, 4 Faar, 2 Suin. Niels Nissens gård har åbenbart ikke været blandt de værst medtagne.

Fornævnte Evert Tilmandsen nævnes flere gange i Frøs herreds tingbøger. Første gang var 1698, da han af helligdagsfogeden blev anmeldt som indehaver af en brændevinskedel, et forhold, der ikke sås blidt på i hine tider; hjemmebrænding var strengt forbudt. 1735 er han dog selv avanceret til at være helligdagsfoged.

I 1720 var Evert indstævnet af en bogholder i København, der havde forstrakt hans søn Niels med et lån under hans sygdom. Nu var sønnen død, og

hvem var da nærmere til at betale lånet tilbage end faderen i Skodborg. Men Evert var nu af en anden mening; Niels havde været fuldmyndig og "guberneret sine egne sager". Det ses ikke, hvad enden på sagen blev.

Foruden sønnen var der en datter Karen Evertsdatte (nr. 102, 1691-1780), også kaldet Karen Edwards. Hun blev gift med gmd. på Engholm i Skodborg Hans Pedersen (nr. 101, død 1750), om hvem intet vides ud over en lille sag fra tingbogen 1738: Der var stjålet en buk fra Hans Pedersen; den var broget og mærket med hans gårds mærke. Den blev forgæves efterlyst flere gange, men lang tid efter fandt Hans Pedersen sin buk på Haderslev marked. Det viste sig, at en mand ved navn Oluf Thomsen "ved en fejltagelse eller af anden årsag" havde taget bukken og solgt den. Sagen blev afgjort derhen, at Oluf Thomsen overlod Hans Pedersen sin egen buk og desuden betalte ham 1 mark.

Hans Pedersens datter Bodel Hansdatter (nr. 50, 1717-1798), blev gift med Thomas Jespersen (nr. 49, 1714-1770), der overtog svigerfaderens gård Engholm og Skodborg Østerkro. Om denne foretagsomme mand er adskilligt at fortælle; dog først lidt om hans slægt.

Thomas Jespersens farfar var Peder Jespersen (nr. 199), der havde Gråsbølgård i Skodborg fra ca. 1665 til sin død ca. 1710. Gråsbølgård hørte under Haderslevhus og var efter sigende en meget stor gård, men sikkert ilde medtagen efter svenskekrigene. 1709 er den $\frac{1}{2}$ gård, med 7 fag beboelse og 23 fag lade; udsød 5 tdr. rug, 1 td. hvede, 4 tdr. havre, 1 td. byg; der avledes 16 læs hør og holdtes 6 køer, 8 småkvæg, 4 kalve, 5 får, 4 heste, svin nævnes ikke. Gården gik i arv fra far til søn lige til 1837; ved udskiftningen og udflytningen omkr. 1775 var den på 108 tdr. land, deraf 44 ager, 47 skov og 17 eng.

Peder Jespersen efterfulgtes af sønnen Jesper Pedersen (nr. 99, 1667-1737); han var gift med Maren Jepsdatter (nr. 100) fra Varming ved Ribe. Jesper Pedersen nævnes 1727 som helligdagsfoged. - 1737 var han og fl. a. indstævnet for retten for at have ladet deres korn male andetsteds end på Skærbæk mølle (ved Tornum). Der var 12 km til møllen, men der var møllertvang dengang i Slesvig. Han slap med en bøde på 2 mark, at betale til sankthansdag.

Efter Jesper Pedersen gik Gråsbølgård over til hans ældste søn Peder Jespersen; hans broder Thomas måtte så se sig om efter noget andet. Det fandt han som før omtalt på gården Engholm, hvor Hans Pedersens og Karen Evertsdatte's Bodel var eneste barn. Hun og Thomas blev gift 1737 og overtog gården.

Thomas Jespersen var en driftig bonde, der kunne mere end "gubernere sine egne sager". Han blev bl. a. sognefoged; gentagne gange nævnes han som værge for enker eller formynder for faderløse. I andre tilfælde optræder han som vidne i retssager eller for at forsvare egne interesser. Vi anfører følgende, der også kaster lys over tidens vilkår.

1759 var han ansat til bøde, fordi der uden tilladelse var blevet hugget en riseg i hans skov. Han aflagde ed på, at han hverken vidste, hvor **den tjenestekarl**, der havde hugget egen, nu opholdt sig, ej heller havde han vidst noget om, at egen var hugget, langt mindre var det sket med hans minde.

1762 var sognefoged Thomas Jespersen, 48 år gammel, indstævnet som vidne angående, hvornår Mathias Pedersens efterladte 4 sønner var kommen fra Trøjborg stavns til kongens. Han forklarede da, at Mathias Pedersen havde levet på Trøjborg gods i Skodborg og havde haft en liden halvgård. Efter hans død havde enken giftet sig med Mads Andersen, men et års tid derefter havde de måttet forlade gården på grund af gæld. Mads Andersen var da med de 4 stedsønner flyttet hen på kongens grund, hvor de boede til leje i et

hus; hvorefter Thomas Jespersen måtte gøre rede for, så godt han kunne, hvor gamle sønnerne var, da de flyttede til kongens grund, og hvor de nu var.

Thomas Jespersen blev ikke nogen gammel mand. Han døde 1770, kun 56 år gammel, hvorefter Bodel sad enke i 28 år og døde 81 år gammel efter en meget langvarig sygdom. Tre af børnene, Maren, Karen og Jesper, omtales i det følgende.

D E F R A R O J G Å R D.

Thomas Jespersens ældste datter, Maren Thomasdatter eller Thomsen, som hun lidt ukorrekt kaldes (nr. 24, 1738-1770) blev 1758 gift med Lauritz Mathiesen (nr. 23, 1720-1795) på Rojgård i Skodborg. Denne gård hørte under Riberhus. Lauritz havde som eneste søn overtaget den efter sin fader, Mathias Jensen (nr. 47, død 1756), der var gift med Kjesten Lauritzdatter (nr. 48); iflg. Trøjborgs protokoller var Mathias Jensen "fra Stepping", men findes ikke i Stepping kirkebog. Han fik i 1716 Rojgård i fæste for 10 rdl., mere vides ikke om ham, om Rojgård dog lidt mere.

Mathias Jensen havde nemlig overtaget gården efter en Jacob Olesen, og hvordan den så ud i hans tid, derom kan vi læse i Markbogen 1683: "Jakob Ollesens er 1 øde gaard, dog beboer samme Jakob Ollesen gaardsplatzen, og bruger 1/3 af Jorden, de andre 2/3 deel af samme gaards Jord, brugis aff samptlige Trøyeborgs Tienere, som ere i Skodborg." 1682 opgives gårdens kvægbesætning til 2 Bstr. (heste), 1 Koe, det var alt. Således lå altså Rojgård hen endnu 20 år efter, at fjenden var ude af landet.

Det var ikke just intensivt landbrug, der blev drevet i hine tider. Jorden var udpint og vanrøgtet efter de hærgende krige. Der var jo endnu fællesdrift, og Markbogen fortæller, at fællesjorden var delt i 10 "Indtegtter"; deraf "Brugis altid 5, og de andre - 5 - Huiler udi 5 aar huilocket saaledes om gaar, at Naar en Tegt, Indtagis til at bruge, Udleges der imod en anden igien" (altså til græsning). På den måde lå halvdelen af jorden altid udyrket hen. Men kunstgødning kendtes jo ikke, og staldgødningen var gået ned i takt med kreaturholdet.

Dertil kom den ulempe, at de indtægter, der dyrkedes, hvert forår deltes op blandt bønderne efter jordens bonitet og gårdenes størrelse. Før det var sket, kunne der ikke tages fat på markarbejdet, og en gårdmand fik sine agre anvist på vidt forskellige steder. Tilmand Evertsen havde således ifølge Markbogen af 1683 sine jorder spredt over 34 forskellige steder. En jordreform var i sandhed fornøden, og dog lod den vente på sig endnu 100 år.

Lauritz Mathisen og Maren på Rojgård fik en redefuld børn, inden hun døde, kun 42 år gammel. Der var i hvert fald 9, men de 5 døde som små, af dem 4 med navnet Bodel; det var mormor på Engholm, der skulle opkaldes. En datter Mette blev gift med Joen Jepsen fra Skovsende, og de overtog Rojgård, medens en søn, Thomas Lauritzen (nr. 11, 1772-1836) i året 1806 giftede sig med Mette Cathrine Lauritzdatter (nr. 12, død 1820) og overtog hendes hjemsted på Langager, hvor moderen sad enke.

Inden vi forlader Joen Jepsen på Rojgård, må vi dog nævne en søn, Jep Duus Joensen (1787-1870), der gjorde sig fordelagtig bekendt ved som gardsleder at redde Frederik den Sjettes liv. Ifølge Pontoppidans "Den danske livgarde" gik det således til. Den 27. juli 1811 trængte en mand sig ind på

kongen, da denne efter en ridetur var vendt tilbage til Amalienborg. Han forlangte at få kongen i tale, og da dette blev ham nægtet, trak han en pistol frem, der dog ikke var ladt. Adjudanten greb pistolen, hvorefter manden trak en ladt pistol frem. Imidlertid var skildvagten, Jep Joensen, sprunget til, han greb manden med et hårdt tag i nakken og holdt ham fast, til de fik ham afvæbnet. Manden viste sig at være en svensk kornet, van Schmeerfeldt, der flere gange var forvist fra landet på grund af en forælskelse i arveprins Frederiks datter Juliane. Nu var han vendt tilbage for at dræbe kongen.

Jep Joensen blev benådet med dannebrogsmændenes hæderstegn og siden ansat som toldopsynsmand i Anst ved Kongeåen. I Sigurd Elkjærs novelle "Det femte Læs" er han skildret som en snu og nidkær tolder, der dog bliver taget ved næsen af en endnu kløgtigere kromandsdatter fra Foldingbro. - Der siges, at Jep gerne ville prale med sin ungdomsbedrift ved garden, men blev skåret ned med en vittighed: Ha, jip, jip, det kan jo enhver ælling sigel! - Han døde i Vandrup 1870.

D E K O N G E R I G S K E.

Mette Cathrine (nr. 12) er den første vi møder i slægten, der er nordfra, fra kongeriget, idet hun er født i Hjarup. Forældrene var sikkert fattige. Faderen, Lauritz Pedersen (nr. 25, 1745-1802) var fra en lille gård i Jordrup, men begge hans forældre omkom ved en kørselsulykke i Vrå 1748. Boet gik til auktion, og det indkomne beløb deltes mellem deres 4 børn, der blev anbragt forskellige steder. Den 4-årige Laurs kom til sin faster Kirsten, der var gift med Poul Paaske i Jordrup. Denne fik rådighed over drengens arv - der sikkert ikke har været stor - mod at forpligte sig til at opdrage ham til hans 15. år. Da Lauritz bliver voksen, gifter han sig med Rebecca Lauritsdatter (nr. 26, 1755-1808) fra Hjarup og bosætter sig i denne by, og her er datteren Mette Cathrine født 1784; men året efter træffer vi ham på en "liden gård" på Langager i Skodborg, en parcel, han havde købt af Jesper Thomsen på Engholm. Ved siden af det lille landbrug drev han træskomageri.

Om Rebecca er oplysningerne sparsomme, idet Hjarup kirkebog er temmelig mangelfuld. Noget kunne tyde på, at hun er ud af en familie på Hjarup Vestergård, hvor navnet Rebecca forekommer i flere tilfælde, men det kan ikke bevises.

Om Laurits Pedersens slægt kan der dog berettes lidt mere. Faderen, Peder Lauritsen (nr. 51, 1696-1748) fik 1719 sin fødegård i Jordrup i fæste, fordi hans fader, Laurits Pedersen (nr. 103, 1663-1733) "var gammel og svag"; han var kun 56 år! Men han har været træt og udslidt, kan vi tænke os, af arbejdet med en forfalden gård og forsømte marker. Gården var på godt 2 tdr. hartkorn, men havde kun en besætning på 3 køer, 2 ungnød og 5 får, heste nævnes ikke. Sandsynligvis har det meste af jorden ligget udyrket hen endnu, en menneskealder efter svenskekrigens hærgen.

Denne gård drev så sønnen Peder Lauritsen i 29 år, til hin ulykkesdag i 1748, da han og hans kone Mette "styrtede med deres vogn ved Vrå og slog sig ihjel".

Mette Michelsdatter (nr. 52, 1706-1748) var fra Bølling i Egtved sogn, en datter af gårdmand Michel Andersen (nr. 105, 1655-1737) og dennes anden hustru, hvis navn er glemt. Hans første kone var Mette Sørensdatter fra Refsgård, og hun medbragte fra sit første ægteskab en dreng, så det blev en broget samling af sammenbragte børn, der voksede op i Michel Andersens

gård. - Den 17. juli 1717 fik Michel Andersen sit husbondhold i gården i Bølling fornyet; gården var da på 3 tdr. og 3 skp. hartkorn, og besætningen 4 bæster, 2 køer, 2 kvier og 1 får. 2 gange var gården brændt for ham, og han havde nu bygget den op igen; den var på 13 fag sals, 12 fag ladehus og 10 fag andet. I Bølling brændte man mursten til husbygning, mens det almindelige i sognet ellers var bindingsværk med lervægge. Den første gang, gården brændte, var antagelig ved den store ildebrand 1685, da omtrent hele Bølling by gik op i luer, jfr. P. Eliassen i Vejle Amts Aarbøger 1916.

Om landbruget i Egtved sogn skriver præsten Knud Storm 1766 (og det har nok ikke været stort anderledes i Michel Andersens tid): Jorden bruges i 6 år og hviler i 6 år. Det første år om foråret sås boghvede i grønland, mikkelsdag derefter gøde-rug, tredje år tages anden kær rug, fjerde år boghvede, femte år tredje kær rug, og endelig sjette år en kær havre - eller fjerde kær rug, hvor havre ikke kan vokse, fordi jorden er for sandet. Rug er i Egtved sogn det eneste, hvoraf beboerne hidtil har kunnet sælge lidt, navnlig siden deres opdræt ved Kvægsygen er forsvækket. Boghvede avles til fornøden husbrug, men kun lidt byg og havre. Rug og boghvede har ikke kunnet give mere end 4 fold. Skovene forhugges, idet træet sælges til vesterboerne, hvorved skovboerne slider deres heste og vogne op og forsømmer deres avling, og det som vindes ved at køre med træet 5-6 mile vesterpå, er ofte fortæret på rejsen, førend bonden kommer hjem igen.

Det tør jo nok siges, at der er sket nogen forandring med jordbruget i Egtved sogn siden Michel Andersens tid!

"DEN RIGE FUGL".

Vi vender et øjeblik tilbage til nr. 49, Thomas Jespersen, hvis søn og fire sønnesønner kom til at spille en sådan rolle i byens og egnens historie, at de dårligt kan forbigås i denne skildring. Thomas Jespersen havde nemlig - foruden datteren Maren, der kom til Rojgård, og en anden datter Karen, der blev gift med Jens Olufsen i Fårkrog tæt ved Kongeåen - tillige en søn, Jesper Thomsen (1748-1804). Denne Jesper Thomsen var en driftig mand ligesom sin fader, blev sognefoged som han og arvede både Enggård og Østerkroen, hvortil han yderligere føjede en gård. Han var også med til at gennemføre udskiftningen i Skodborg 1774.

For at øge kroens omsætning oprettede han udskænkingssteder flere steder i sognet. Således gav han sin svoger Jens Olufsen i Fårkrog tilladelse til at holde kro; for denne tilladelse fik han 10 rdl. årlig - foruden en hel del bryderier med toldvæsenet! Jens Olufsen smuglede nemlig i stor stil brændevin over Kongeåen, både hjemmebrændt og af svogerens samt Christiansfelder. Intet under, at Kolding toldkammer indstiller ham til **korporlig** straf, thi "Penge Mulkt vil ei have nogen Virkning paa ham, da han ved sin Snighandel har erhvervet sig henved 20.000 Rigsdaler".

Den rige Jesper Thomsen døde 1804, "rørt af et Slag", kun 56 år gammel. Foruden en datter efterlod han sig fire sønner, Johan, Thomas, Hans Christiaan og Peder, alle med efternavnet Thomsen; nu var den nye navneskik slået igennem. Disse fire brødre havde arvet deres faders driftighed og forretningssans, men også hans snuhed og mangel på skrupler. Den følgende skildring bygger især på lærer Kr. Hermansens: "Skodborg Sogn".

Thomas Jespersen, 1714 - 1770, gmd. sognefoged, Skodborg

Maren, 1738-1780

g.m. Laur.Mathisen, Rojgd.

Jesper Thomsen, 1747-1804

sognef. 2 gårde, Østerkro

Karen, f.1742

g.m. Jens
Olufsen,
Fårkrog.

Mette, f.1766

g.m.
Jon Jepsen,
Rojgd.,
Skodborg.

Thomas L.

1772-1836
Langager

Johan Th.

1778-1857
Engholm
kreaturhdl.
smugleri

Thomas Thomsen, 1781-1855

"e skoldborger kong", sognefoged, kro
stænderdeputeret i Slesvig, gårdhandel,
mølleri, bageri, garveri, brænderi,
smugleri.

Hans C. Th.

1785-1836
Skodborghus
gd., kro,
post

Peder Th.

f.1790,
Vejen,
stænderdep.
i Viborg,
kro, købmd.
møller,
garveri

Jep Jonsen

1787-1870
tolder,
Andst, red-
dede Fr.6.

Math. Duus

1810-1887
snedkerm.
Grønnebæk

Cathrine

g.m.
P.Meyer,
gmd. Skodb.

Jesper Th.

1810-1859
gd. og kro
Skodborg

Bolette

g.m. Hans
Kryger,
Bevtoft kro
rigsdagsmd.
i Berlin

Jesper Th.

1822-1855
Skodborghus
stænderdep.
i Viborg

Christine

1853-1934
Vejstrup

Hans C. Th.

gik konkurs

Frederik Th.

Nogle af Thomas Jespersens i denne skildring omtalte efterkommere.

=====

Johan Thomsen (1778-1857) fik fødegården Engholm, men drev også handel med kreaturer og heste i stor stil. Hans navn findes også blandt de 61 studehandlere, mod hvilke der omkring 1820 blev anlagt sag for udsugning af kreaturer ved bestikkelse af toldbetjentene. Den store bøde, han da måtte betale, 1328 rdl., vidner om forretningens omfang.

Thomas Thomsen (1781-1855) var den betydeligste af slægten. Han blev i 1838 valgt ind i stænderforsamlingen i Slesvig; i den anledning skriver P. C. Koch til professor Flor: "Han er en mand med sjældne egenskaber. Foruden sine egne mange gårde besidder han de fleste øvrige andre i hele egnen. Han er brændevinsbrænder, møller, bager, garver, sognefoged og dannebrogsmænd, en af de mænd, der er mest kendt over halvøen. Sin virksomhed begyndte han med nogle få skillinger, ca. 3 rdl., men nu er hele egnen i gæld til ham. Fornuftig og sindig er hans tale, den samme, om han underholder sig med kongen eller stodderen, jævn og ligefrem." - Senere kom han dog for meget i lag med slesvig-holstenerne og blev i stænderforsamlingen afløst af en mere pålidelig mand.

På grund af sin rigdom og foretagsomhed blev han skæmtende kaldt "e skoldborger kong" eller "e kong i e veesten". Sin rigdom skyldte han navnlig gårdhandler. I de fattige tider omkring statsbankerotten og langt fremover lånte han penge ud til forgældede bønder og overtog senere gårdene som ufyldstgjort panthaver; således antagelig også hans fætter Thomas Lauritzens "liden gård" på Langager.

Men han havde jo - som P. C. Koch antyder - også andre jern i ilden. Han var ejer af et brændevinsbrænderi, og da hans broder Peder ejede Vejen bykro, lå det nær at skikke ham en del af de våde varer - uden om toldvæsenet. Om hans smugleraffærer går der mange historier. Når han hentede tørv i Vejen mose, benyttede han efter sigende en vogn med dobbelt bund, og her gemtes en blikbeholder, som nordpå var fyldt med brændevin og sydpå med andre rare sager. - Engang, fortæller P. Eliassen, indbød han alle tolderne til sin fødselsdag, og det blev et rigtigt gilde med højt humør og rigeligt af drikkevarer. Under dette fik Thomas sine vogne læsset, og forspændt med toldernes heste kørte de smuglergodset over den ubevogtede grænse. Ud på natten, da gæsterne skulle hjem, undredes de nok over, at hestene var svedte. - Det siges også, at han brugte det kneb at fylde nogle tønder med vand og lod, som han ville smugle det over Kongeåen, og medens tolderne så kørte den beslaglagte "brændevin" til Kolding, bragtes den rigtige vare over åen et andet sted.

Den rige Thomas Thomsens datter Cathrine blev gift med den tysksindede gårdmand P. Meyer i Skodborg, en anden datter Bolette med den dansksindede kromand i Bevtoft Hans Kryger, der blev danskernes talsmand på rigsdagen i Berlin. Således blandedes undertiden dansk og tysk i familierne i grænselandet. - Sønnen Jesper Thomsen fik gård og kro, men efter den tid gik det tilbage med rigdommen. En søn af ham igen gik konkurs i 1870-erne, og ved en stor auktion spredtes alt det, fædrene havde samlet.

Jesper Thomsens tredje søn, Hans Christian Thomsen (1785-1836) købte Skodborghus ved Kongeåen og flyttede 1814 gården op til landevejen, hvor den nu ligger, fordi han fik tilbud om kroeri og posthold. Hans søn Jesper (1822-1855) var stænderdeputeret i Viborg, og dennes kone var en bekendt af kronprins Frederik (VII), efter hvem deres søn blev opkaldt.

Peder Thomsen (1791 - ?), den yngste af Jesper Thomsens sønner, overtog Vejen bykro efter sin svigerfader N. J. Termansen. Desuden drev han købmandshandel, garveri og mølle. 1846 blev han stænderdeputeret i Viborg og slog som sådan et slag for ophævelsen af den unaturlige grænse ved Kongeåen.

" D E N F A T T I G E F U G L " .

Efter denne afstikker til den rige Thomsen-slægt vender vi tilbage til den "liden gård" på Langager, som Laurits Pedersen byggede. Efter hans død 1802 sad Rebecca tilbage med sine to børn, men 1806 rykker Thomas Lauritzen ind som svigersøn, og to år senere lukker Rebecca sine øjne efter et slidsomt liv.

Da Thomas overtog den liden gård, har han rimeligvis - det fristes man til at antage, når man kender hans senere skæbne - måttet optage et lån hos sin jævnaldrende rige fætter Thomas Thomsen, hvem han kendte godt fra sine unge dage, da han tjente i Skodborg kro. Dette lån har han aldrig fået betalt tilbage; tiderne var vanskelige, skatterne store, pengene små; det var i Napoleonskrigenes tid, da englænderne blokerede de danske kyster. 1813 gik staten ligefrem bankerot; en ny bank, Rigsbanken, oprettedes, den indfrie de gamle pengesedler med en tiendedel af deres pålydende. For at skaffe den nye bank driftskapital, blev der pålagt samtlige ejendomme en afgift af 6 % af værdien, og blev den ikke indbetalt kontant, måtte den forrentes. Denne forrentning blev en byrde, der trykkede hårdt, især efter krigen, da kornpriserne gik ned; mange måtte give op og gå fra gårdene. Blandt dem var Thomas Lauritzen på Langager. Det skete 1823. Den liden gård blev siden lagt sammen med en nabogård, og bygningerne nedrevet.

Den ulykke oplevede Matte Cathrine ikke. Hun blev forskånet for at blive sat ud af sit barndomshjem af rettens folk. Hun døde 1820 af tyfus tillige med det mindste af sine syv børn. Men livet må gå sin gang, børn passes, køer malkes, så Thomas giftede sig allerede samme år med en pige fra Løborg, Kjesten Hansdatter, men hun døde året efter. Så giftede Thomas sig tredje gang, med Else Kirstine Lauritzen fra Føvling, og sammen med hende og de seks børn flyttede han så 1823 til et lille hus i Skodborg skov, på en parcel fra gården. Her levede han i fattigdom til sin død 1836; tit havde de knap det tørre brød. Else Kirstine blev en god stedmoder for børnene og var elsket af børnebørnene, hvem hun trakteredede med honning på brødet, når de besøgte hende i hendes enkestand. -

Thomas Lauritzens børn blev døbt Duus. Hvorfor? Ja, Duus var et kendt og agtet navn i Slesvig, men med hvad ret tog denne familie det? Jo, 1771 befaledes det præsterne i hertugdømmet Slesvig, at de ved dåben tillige skulle nævne slægtsnavnet; forældrene kunne selv vælge et navn, men det, der således valgtes, måtte ikke i fremtiden fraviges. Og nu dukker så pludselig en mængde nye slægtsnavne op i kirkebogen, åbenbart grebne ud af luften. Nis Olufsens søn døbes Kiærgaard i stedet for Nissen eller Olufsen, og på lignende måde kommer Skov, Wolbeck, Møller, Degn, Laurup, Duus og flere.

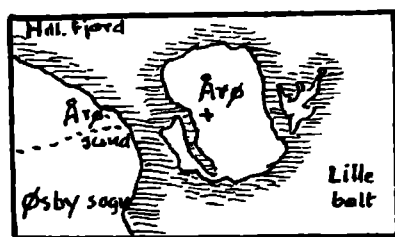
Af Thomas Lauritzens syv børn døde de to piger, begge ved navn Maren, som små; af de fem drenge blev der to håndværkere og to sømænd, mens den sidste var vanfør, han døde 1868 hos sin broder i Grønnebæk. De to håndværkere, Laurits og Mathias, var hver for sig betydelige mænd.

Laurits Duus (1808-1870) var smed på Årø, en djærv og begavet mand, hvis slægt lever på øen endnu. Han skal have skrevet Årøs nationalsang, en efterklang af "Der er et land, dets sted er højt mod norden": Vor ø, en yndig plet i bæltets vande. Endvidere en beskrivelse af Årø i form af en roman om en lods Horn. Der går endnu sagn om Laues Smeds påfund og bedrifter. - 1840 blev han gift med Margrethe Nicolaisen. Deres børn var: Thomas, smed på Årø; Nicolaj Peter, sømand; Cathrine, gift på Årø; Jesper, lærer i Kvistrup, senere Anslet; Peter, smed. Jesper havde som dreng mistet sin ene arm, han duede hverken til at pløje søen eller landjorden, men skal have været en duelig lærer.

Mathias Lauritzen Duus (nr. 5, 1810-1887), vor bedstefader, var det alvorlige sidestykke til den muntre smed. Ti år gammel mistede han sin mor, havde selv tyfus og var meget medtaget. Hjemmet var fattigt, så han kom tidligt ud at tjene hos sin fars fornævnte fætter Hans Chr. Thomsen på Skodborghus. Mathias havde et blødt og noget tungt sind. Når manden kom ridende og fandt en ko på ulovlig grund, kunne han gennemprygge drengen med ridepiskan. Somme tider stod drengen ved en brønd ude på marken og havde mest lyst til at springe ned. - Han fik andre pladser, men 1827-32 var han i snedkerlære i Haderslev, 33-36 dragon i Århus, og i årene derefter arbejdede han som svend forskellige steder, København, Viborg, Assens, var også sydpå i Slesvig og Holsten. Men 1842 blev han gift med Sidsel Marcusdatter fra Årø og flyttede ind som "hyresmand" i den nybyggede Mikkelborg kro, som den rige Thomas Thomsen, e Skoldborger kong, havde bygget i den sydlige udkant af sognet, antagelig for at forøge udbyttet af sognets spiritussalg, som han havde forpagtet.

DE FRA ÅR Ø.

Sidsel Marcusdatter (nr. 6, 1817-1899), vor bedstemoder, var som nævnt fra Årø i Lillebælt. Her havde hendes slægt holdt til, så langt den kan spores tilbage, d.v.s. til sidst i 1600-tallet, se vedføjede slægtstavle. Kun en af dem, Calle Jørgensen Worm (nr. 111) kunne synes at være fra Aller; her er nemlig sønnen, Marcus Callesen (nr. 55, 1733-83) født. Men navnet Worm har også hjemme på Årø, se Jep Worm (nr. 115, født 1702) og dennes søn Hans Jepsen Worm (nr. 57, 1731-1820), så Calle hører nok alligevel med til Årøslægten.

Fra Årø - som fra så mange andre små øer - udgik i hine tider en mængde unge sømænd, der bemandede den danske handelsflåde; men efter at have sejlet nogle år, slog de sig gerne ned på den hjemlige ø, giftede sig og ernærede sig dels ved lidt landbrug, dels ved fiskeri eller lignende. Har de end ikke spundet guld på den vis, så har de dog erhvervet sig en videre horisont end gemene landkrabber; de kender og elsker både landet og søen.

Dette kommer også til orde i Laues Duus's føromtalte sang om Årø (optegnet efter hukkommelsen):

Vor ø, en yndig plet i bæltets vande,
 hvor er du smuk i havets sølvblå skød,
 thi du med dine friske grønne strande
 er evig ung og altid som genfødt.
 Ja, Årø, dine ~~kække~~ raske sønner
 du sender hen på hver en plet på jord,
 og altid du og dine karle skønner
 hvordan det er i både syd og nord.

Ja, Årø, du som stander smukt i havet,
 er meget yndelig ved sommertid;
 (med korn er dine marker rigt begavet,)
 og dine børn med stræbsomhed og flid.

Og stemmer lyder trindt af muntre sange
 fra dine skønne unge pigers mund,
 og smukke blomster udi engen prange,
 ja, Årø, du er ret en Edens lund.

De tusind snekker trindt omkring dig stævner
 fra alle fire verdensvinde om;
 der høres sang i hvert et sprog, man nævner,
 og flaget troner højt fra mast og bom.
 Et muntert syn: hvorhen man øjet vender,
 dér kysser søen Årøs hvide strand,
 og bølgerne sin hvide skum hensesender
 og slår med knagen mod det grønne land.

Sangen er vel ikke noget mesterværk, men den giver et godt billede af årboens liv; han føler sig hjemme både til lands og til vands. - At det dog ikke er lutter idyl at bo på en så afsides plet, derom vidner en bemærkning i Øsby kirkebog fra vinteren 1740, da Hans Jepsen Worms svigerfader Hans Hansen (nr. 117) skulle have barn i kirke: "De gik alle over Iisen med Barnet. Dagen før gik Faderen første Gang derover." Åbenbart for at prøve isen af.

Sidsel Marcusdatters farfar, Peder Marcussen (nr. 27, 1759-1836) var foruden landbolsmand også kgl. lods og har antagelig lodset fartøjer gennem det krogede Lillebælt og ind gennem den trange Haderslev fjord. Hans søn Marcus Pedersen (nr. 13, 1794-1830) var landbolsmand og skipper, og som skipper døde han, kun 36 år gammel; "han druknede i Haderslev fjord i Nærheden af Veirmøllen, da han med sin Jolle vilde sætte i Land."

Hans hustru, Kjesten Hansdatter (nr. 14, ca. 1789-1862, vistnok fra Hjarup) sad nu tilbage på det lille bolsted med fem uforsørgede børn i alderen fra 13 til 1 år: Sidsel, Marie, Peder, Hans og Elsabe. Hun var ilde stædt; hvad skulle hun næsten gøre andet end se sig om efter en ny forsørger! Året efter blev hun gift med lods Anders Nielsen, og Sidsel, nu 14 år, kom ud at tjene hos gårdmand Simon Jørgensen på Årø, hvor hun fik det godt. Hun flyttede med dem til Have i Fjelstrup og var der, lige til Maren Simons i 1842 gjorde hendes bryllup, da hun blev gift med Mathias Duus fra Skodborg og sammen med ham rykkede ind i Mikkelborg kro.

Også de mindre søskende måtte hurtigst muligt ud blandt fremmede og klare sig selv, sådan som skik var blandt fattigfolk i de tider. De to brødre, Peder og Hans, kom til søs og sejlede på fjerne have; Peder skal være død af gulfeber i Vestindien. Lille søster Elsabe blev gift med Laurids Markussen, der en tid var høker m.m. i Mikkelborg kro; som enke boede hun i Skodborg og døde der engang i 1890-erne.

I M I K K E L B O R G O G G R Ø N N E B Æ K.

Da Mathias Duus og Sidsel 1842 flyttede ind i Mikkelborg kro, begyndte der en travl virksomhed for de to. Heldigvis var de fra barnsben vænnet til arbejde og nøjsomhed, derfor gik det. Mathias Duus holdt sig nu mest til sit værksted. Han var en dygtig møbelsnedker og havde flere svende; han havde "consens" (i Frøs og Kalvslund herreder ?) og leverede udstyr

helt ud ad Ribe til: det var endnu i laugstiden. Resten af bedriften overlod han helst til sin kone: hushold, kroeri, høkeri og landbrug; alt det praktiske kom til at hvile på hendes skuldre. Selv om hun fik hjælpere, måtte hun have det hele i tankerne.

I krigsåret 1848 havde de en oplevelse, der fortjener at mindes. Natten mellem den 3. og 4. oktober kom 14 tyske soldater kørende fra Haderslev. De tog ind på Mikkelborg kro, og Mathias Duus forstod af deres samtale, at de skulle til Københoved i nabosognet og arrestere to arge danskere, lærer Frydendal og gårdejer Kloppenborg. Men de skulle have den konstituerede sandemand (sognefoged) med, den tysksindede Niels Horsbøl i Langetved, og medens de hentede ham, satte snedkeren af sted tværs over markerne til Københoved og fik de to mænd vækket, så de kom i sikkerhed over Kongeåen, inden soldaterne kom, og også snedkeren slap ubemærket bort. Soldaterne kom først til skolen, og lærerkonen hilste sandemanden med de ord: Men - er det dig, Judas! - Efter den begivenhed var der et trofast venskab mellem Mathias Duus og Hans Ditlev Kloppenborg.

Mikkelborg kro - eller "e hvie kro", som den også kaldtes til forskel fra e soort kro længere nede ad Jels til - lå idyllisk i en skovrig egn. Den store krohave, der grænsede ind til skoven, stod senere for børnene i mindets glans som et paradys. Men krovært var ellers en stilling, Mathias Duus ikke egnede sig til; også Sidsel blev træt af det urolige liv på kroen, og i 1862 købte de en lille ejendom på 7 tdr. land på Grønnebæk mark, midt mellem den hvide og den sorte kro, og her levede de resten af deres dage.

Moders forældre: Mathias Duus & Sidsel Marcussen.

vægelse, som derudfra bredte sig til store dele af Syd- og Sønderjylland, faldt hans sind til ro i troen på Guds uforskyldte nåde.

Dog hans grublersind fulgte ham troligt. Sønnen Thomas fortæller, hvordan han engang som dreng hørte sin fader samtale med sin ven Frederik Skriver om, hvor svært det var at fastholde troen på Guds nåde. Drengen kunne ikke forstå, at det skulle være så svært!

Spørgsmålet om forlystelser tog han tungt på. Netop tungt, ikke hårdt. Engang bad Thomas og Christine ham om lov at gå til dans et sted. Han svarede: Ja, det må I godt, men så vil jeg blive hjemme og bede for jer. De unge foretrak så naturligvis at opgive den fornøjelse.

Der var ikke mange trosfæller på de kanter, men han kunne gå milevidt for at træffe folk, med hvem han kunne drøfte åndelige spørgsmål. Christiansfeld, Vamdrup og Taulov var steder, han tit gæstede, og nogle af de bed-

Mathias Duus var en alvorssmand. Som ung plagedes han af religiøse anfægtelser, fortæller han i en selvbiografi, han på opfordring af datteren Cathrine i Amerika begyndte på, mel aldrig fik fuldført. Snart var han højt oppe, snart dybt nede, mest det sidste. Ingen kunne hjælpe ham, hverken præster eller andre. Først da han kom i forbindelse med brødemeningen i Christiansfeld og den be-

ste venner var gårdejer Rasmus Hansens i Oddersted.

Kom der en taler på besøg, som for eksempel den dybt alvorlige Hans Peter fra Skast, der tilhørte Luthersk Missionsforening, så gik der bud til folk i nabolaget om at komme til "forsamling". Der blev ryddet til side i værkstedet, og uhøvlede brædder udgjorde siddepladserne. Den slags møder blev der afholdt mange af, også efter Mathias Duns's død, indtil Indre Mission kom til sognet, og der blev bygget missionshus i Jels.

Han skrev godt for sig og førte en ikke ringe korrespondance, især med sine børn, efter at de kom hjemmefra. Til Thomas, der for at undgå "den tyske trøje" var gået over grænsen og nu, 1870, arbejdede i Kolding, skrev han beroligende, at han trøstigt kunne komme hjem på et besøg. "De går ikke på jagt for at fange nogen. Du behøver jo ikke at løbe gendarmen i ansigtet, men skulle du møde nogen af dem, så gå dem kun stift forbi og begynd ikke at løbe af vejen, og om de endogså opdagede dig, så er der dog ingen ulykke på færde; det hele, de kan gøre dig, er at bringe dig til (herredsfogeden i) Rødding og derfra til grænsen."

Eller han fortæller løst og fast om hjemmet. "Stine har været på Årø. Hun kørte med os på toget til Kolding og derfra til Christiansfeld til fest den 13. august, og i går rejste hun til Brændstrup. Markus har travlt - (han har megen malen, tilføjer den yngste søn Peter, han fejler meget en svend) - han er i Mikkelsborg kro og skal snart til Ødsted. Med Trine og Marie er det godt. Min finger er nu ganske i stand, og i går fik vi vores byg ind. På løverdag aften var her en forfærdelig vejr med torden, lynild og regn. Din moster (Elsabe) er i høsten på Haraldsholm. Store Hans er kommen hjem fra Christiansfeld, hans mester vil ikke have ham længere formedelst hans slette opførsel. Din moder havde gerne sendt dig en kage, men hun siger, at jeg hellere må sende dig en prøjser (3 mark), da det ellers koster postgebyr." Sidsel var som altid den praktiske.

Iøvrigt er brevene til hans børn fulde af kærlige og indtrængende formaninger om at "tænke på deres saligheds sag, thi derpå beror hele vor sande lykke. Hvad gavnede det vel et menneske, om han vandt den ganske verden, men tog skade på sin sjæl." Det vidste han af egen erfaring, og den overbevisning var det ham magtpåliggende at bibringe sine børn.

Det var dog ikke nogen eneboer-tilvarelse, de førte på det lille landbolssted i Grønnebæk. "Sidste søndag for 14 dage siden havde vi den fornøjelse at aflægge et besøg hos de kære trossøskende i Taulov, hvor vi havde en velsignet dag. - Søndagen efter at du var hjemme, var vi kørende i Hjerndrup hos Søren Dall, og vi var om eftermiddagen i Kastvrå. Der var pastor Lawätz fra Skrydstrup og holdt forsamling i skolen. Det var en rar dag. - Søndagen efter var Rosendall og hans kone og datter her. - Om 14 dage kommer de vist fra Christiansfeld og Taulov."

Sådan brugtes tit søndagen til besøg hos venner i vid omkreds. Til daglig var der travlt i værkstedet fra tidlig morgen til sildig aften, selv om lyset kun var et tællelys og siden en tarvelig petroleumslampe. Også Sidsel havde hænderne fulde både ude og inde, og de var nu ved at være gamle og udslidte, så det var godt, at Thomas kunne vende hjem og hjælpe til og til sidst overtage virksomheden. 1882 giftede han sig, og nu kunne de gamle tage den med ro efter et liv fuldt af arbejde. Han døde 1887, hun 12 år senere.

Af deres 8 børn var de 2 døde som små, 1856 og 1859, og en søn, Peter (1860-75), den sidste i flokken, en velbegavet knøs, blev kun 15 år. De øvrige 5 var: Cathrine, Marcus, Marie, Thomas og Christine.

MATHIAS DUUS' S BØRN.

Cathrine Duus (1843-1922) kom til Christiansfeld at tjene, først på drengestalten, derpå hos bager Nielsen og til sidst på gæstgivergården. Hun blev optaget i Brødremenigheden og gik stærkt op i dens virksomhed. Hun var dengang noget sygelig og forberedt på en tidlig bortgang, men det skulle gå anderledes. - 1864 var det lige ved, at hun var kommet til Amerika. Pastor J. J. Grønfeldd (1834-1917) fra Styding ved Haderslev var blevet præst for en norsk brødremenighed i Wisconsin og savnede nu en præstekone; derfor skrev han hjem og bad menigheden i Christiansfeld udvælge ham en. Menigheden indstillede da to, Cathrine Duus og Elise Løding, og ved lodtrækning valgtes den sidste. Men underligt kan det gå; 15 år efter kom der brev fra Grønfeldd, at Elise var død, og han sad tilbage med fire børn; om Cathrine kunne tænke sig at komme over og være moder for dem? Skønt Cathrine på den tid havde en god stilling ved en brødremenighedsskole i Zeist i Holland, svarede hun ja, rejste til Amerika og blev gift med Grønfeldd. - Hun blev en god moder for børnene, af hvilke to blev præster som deres far; selv fik hun ingen børn. Sine forældre og søskende i det gamle land glemte hun ikke, og utallige er de breve og gavepakker, hun sendte hjem til dem og til Christines børn, ja børnebørn, som hun kun kendte af navn. En gang var hun hjemme på besøg; det var i 1895, da levede hendes gamle moder endnu. 1917 døde hendes mand, og 1922 fulgte hun efter.

Marcus Duus (1845-1924) var maler i Jels, en mand af den gamle solide håndværkertype, stråbsom og flittig til sin død. Under verdenskrigen, da det kneb at skaffe ordentlige materialer, sneg han sig mangen gang gennem de tyske vagtlinier ved grænsen over til Vamdrup efter malervarer; han var dengang over 70 år gammel. Men han kunne ikke bruge "de tysk ulle". Han var gift med Karen Svart (1850-1917) fra Skodborg skov; de fik ingen børn, men tog en plejedatter, Sørine, af Karens familie. Marcus var optant og havde aftjent sin værnepligt i Fredericia; som optant måtte han - særlig i Køller-tiden - fare varsomt i politisk henseende, holde sig fra politiske foreninger og møder og blive hjemme på valgdagen. - Han var som nævnt en fin håndværker, men derudover noget upraktisk, så Karen sørgede for inden sin død at få ejendommen (et langt hus med to lejligheder og en smule landbrug) solgt, til fratræden om fem år. Prisen var meget passende, da salget fandt sted, men ved overtagelsen var inflationen i vild fart, og markens værdi forringet i den grad, at Marcus for salgssummen ikke kunne købe sig et måltid mad, højst en kop kaffe, så den gamle stråbsomme mand nu stod på helt bar bund. Heldigvis tog en ven af familien, frøhandler Ditlev Thomsen, sig af ham og optog ham i sit hus til hans død. Han var rask og arbejdsfør omtrent til det sidste.

Marie Duus (1848-1930) tjente som ung en årrække i Christiansfeld, men 1882 rejste hun over til sin søster i Amerika. Her blev hun optaget i Brødremenigheden. Med afbrydelser opholdt hun sig i Amerika i 37 år; den lykkeligste tid var de 12 år, hun styrede hus for sin svogers søn Samuel Grønfeldd, der også var præst i Wisconsin. Senere havde hun pladser som plejerske for børn eller gamle; især børn havde hun tag på at omgås. Flere gange var hun hjemme på besøg, således da hendes kære far lå på sit dødsleje. I 1914 havde hun bestemt at rejse hjem for bestandig, men så kom krigen, og først 1919 sagde hun farvel til sin søster, der nu var enke, til sine mange venner og til det land, hvor hun havde nydt så meget godt. De sidste 10 år levede hun på Søstrehuset i Christiansfeld, nær sine søskende Thomas og Christine.

T H O M A S L . D U U S .

Thomas Duus (1850-1935) var snedker i Grønnebæk, hvor han videreførte sin fars forretning. Som dreng tjente han på Mikkelsborg kro; det var i den urolige tid under krigen 1864, da de nationale bølger gik højt. Naboens Bernhard havde en tysk uniform med chakot. Må jeg se den chakot? spurgte Thomas, og da han fik den i hænde, tog han sin lommekniv og skar den forhadte oprørskokarde af. Bernhard for hjem efter sin far, men da denne kom, var synderen naturligvis forsvundet. Men lægen, "e kjænælkesdogter", der boede lige over for kroen, fandt ham ude i hestestalden og formanede ham til at sige, hvem der havde sat sådanne kunster i ham, for som søn af de agtværdige forældre kunne han da umuligt have fundet på det af sig selv. Der blev dog ikke gjort mere ud af den historie. - Mens Thomas gik til præst (i Oksenvad), skete det af og til, at han kom op at køre med H. D. Kloppenborg, der ikke havde glemt, at hans far i 1848 havde reddet ham fra at blive arresteret af oprørerne; de andre drenge ville han ikke have op.

Efter konfirmationen lærte han snedkerhåndværket hos sin far og arbejdede derefter som svend i Kolding og Fredericia. Da han ikke ville være tysk soldat, optog han for Danmark og blev soldat i Odense, $\frac{1}{2}$ år som rekrut og $\frac{1}{2}$ år som assistent hos bøsse-mageren. Så var han hjemme et par år, da faderen havde meget arbejde, han købte klaver og begyndte at spille; men 1876-77 arbejdede han i Pinneberg i Holsten, og det ophold fortalte han altid om med særlig glæde. En lærerinde på Mikkelsborg-gård skaffede ham pladsen gennem en rentier Rolfs i Pinneberg, og denne kom til at synes så godt om den unge svend, at hans hjem stod ham åbent til enhver tid. Han sørgede for, at han fik lejlighed til at øve sig på et klaver, og en gang tog han med til Hamborg for at vise ham den store havneby.

Efter dette trip på valsen tog han hjem til Grønnebæk igen, og 1882 blev han gift med Anna Nissen (1859-1946) fra Stepping kro og overtog virksomheden i Grønnebæk. Han var som sin far en dygtig møbelsnedker; bygnings-snedkeri interesserede ham mindre, landbruget endnu mindre. Men en smuk have fik han anlagt, og gårdspladsen blev smukt indrammet af en læplantning. Da de ingen børn fik, tog de som plejebarn hans søster Christines Mathias, der var hos dem fra sit 2. til sit 15. år; efter konfirmationen vendte han tilbage til Vejstrup igen.

Omkring 1900, da gamle mor Sidsel var død, solgte de ejendommen og flyttede til Stepping, for at Anna kunne pleje sin gamle mor, der var ene og skrøbelig. Her oplevede de verdenskrigen med alle dens genvordigheder, grænsespærring, knaphed på levnedsmidler, husundersøgelser o.s.v. Thomas lavede en stor flad zinkæske, der kunne skjules mellem loftets to bræddelag, og her opbevarede mange gode ting. Da krigen så var endt med tyskernes nederlag, og grænsen blev flyttet sydpå, slog de sig ned i Christiansfeld, hvor Thomas specialiserede sig i oppudsning af antikke møbler. Han arbejdede næsten lige til sin død, der indtraf dagen efter hans 85-års fødselsdag. Anna specialiserede sig også på sine gamle dage, nemlig i korsstingsarbejder, mest som gaver til missionsbasarer eller til slægt og venner. Hun døde under et ophold i Kolding, 87 år gammel.

C H R I S T I N E E . D U U S .

Vor moder, Christine Elisabeth Duus (1853-1934) var den yngste af de fem søskende fra Mikkelsborg, og den eneste, der efterlod sig børn. Om hende fortælles i bogens 2. del.

2. D e l.

L I N D E L Y .

Lykken har rod i det ærlige sind,
lykken er nøjsomheds rige broder;
lykken er altid at være sig selv,
aldrig trælbunden af livets goder.

F A D E R S U N G E D A G E .

Vor fader, Jens Christensen (nr. 1, 1845-1939), var den sidste af Andreas Skovfogeds børn. Han var født den 30.12.1845 og var altså kun en lille purk, da treårskrigen brød ud, og hans 21 år ældre broder Christian blev indkaldt. I hjemmet ved Skelde skov havde de indkvartering, og han huskede, at soldaterne, når han sad på sin gyngest, morede sig med at tage den i halen og gyngede ham så voldsomt, at han var lige ved at falde af.

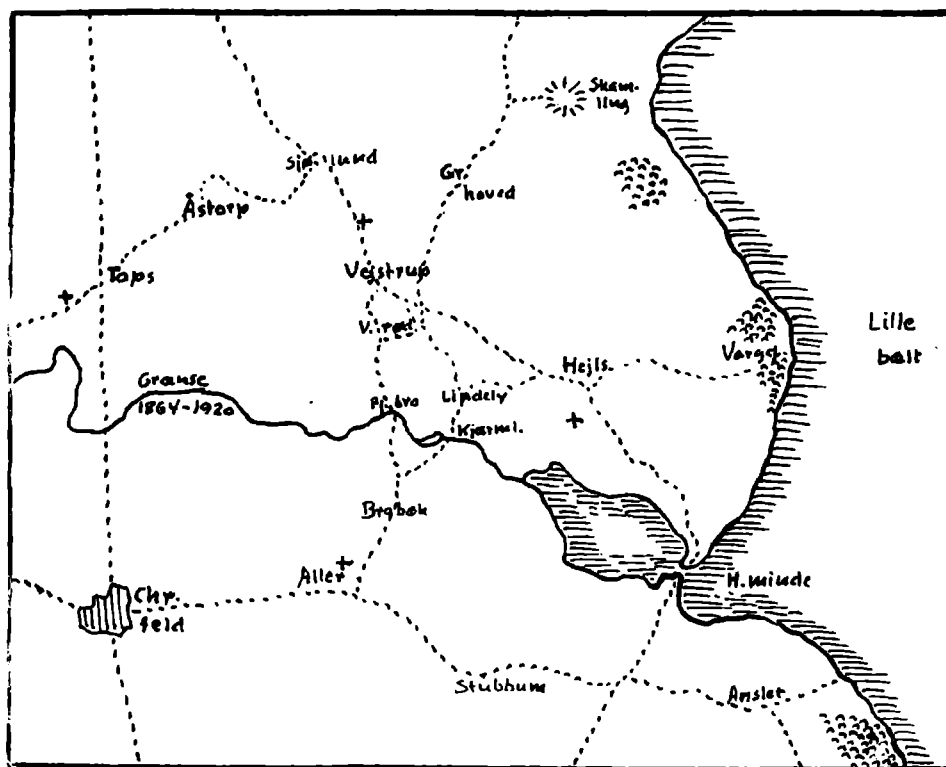
Lidt større gik han ofte med sin fader i skoven og så på arbejderne, der savede, kløvede og stablede bøgetræet, så det var klart til skovauktionen. På disse ture bestemte de, at han skulle være skovfoged, når han blev stor. - Syv år gammel kom han så i skolen. Her gik det endnu til på gammeldags manér, læreren gik op og ned ad gulvet og hørte børnene i deres lektie, og ve den, der kludrede, han fik en over nakken af tampen. Hvem skulle dengang have spået, at Jens skulle blive fader til syv sådanne lærere!

Efter konfirmationen kom han til landbruget, men måtte forlade det igen, da han plagedes af høfeber; hver tredie dag henimod middag fik han stærk hovedpine med kuldegysninger. Som ældre fik han meget med landbrug og høavl at gøre, uden at det generede ham. - Hans forældre foreslog ham så at lære et håndværk, og han kom da i snedkerlære i Skelde. Mens han var her, kom krigen 1864 med stor indkvartering af tyske tropper; snedkerfamilien fik overladt en enkelt stue, resten af huset var fuldt belagt med soldater. Det var fra Skelde strand, tyskerne bombarderede skanse 2 og skød Sønderborg i brand.

Efter den ulykkelige krig skulle de unge mænd indskrives i lægdsrullen. Det kviede mange sig ved; de ville ikke springe tysk soldat og sværge prøjserne troskab, og adskillige besluttede at drage til Danmark. Også Jens drog nordpå, uvis på, om han skulle se sit hjem og sine forældre igen, uvis på, hvordan det ville gå ham i det fremmede. Det gik nu ikke så galt; allerede i Kolding fik han arbejde og var her, til han skulle ind og af-tjene sin værnepligt i Odense, det var 1868.

Da soldatertiden var overstået, ville han gerne til København og lære noget mere i sit fag; men dér var småt med arbejde, fik han at vide. Hvad skulle han nu? Hjem kunne han jo ikke komme for tyskerne. Kom med mig, sagde da en soldaterkammerat, jeg skal til Hejls, og jeg har hørt, at en snedker der i byen har brug for en mand. Jens slog til, Hejls lå jo lige ved grænsen til hans elskede Slesvig, ja havde lige til 1864 selv hørt til denne landsdel. De tog billetten til Kolding og gik videre til Hejls; her skiltes de, Jens fandt den omtalte mester, Thomas Bondegaard, og blev antaget.

Således gik det til, at Jens Christensen kom til denne egn, der skulle blive hans nye hjem. Når han som gammel mand lod tankerne glide tilbage til fortiden, dvælede han med særlig glæde og taknemmelighed ved den kolde vinterdag, da han og hans kammerat vandrede sydpå fra Kolding. Da de nåede Vonsild, begyndte det at sne, og han var mest tilbøjelig til at vende om og prøve hos sin gamle mester i Kolding, men lod sig så alligevel overtale til at gå med til Hejls. Han så sikkert heri Guds styrelse, der ledede ham til det bedste.

Vor
barndoms
egn.

T I L K J Æ R M Ø L L E .

Hos Thomas Bondegaard blev han så den vinter, ja sommeren med, da der blev godt med arbejde. Under opholdet her lærte han den unge mejerske på nabogården Bygebjerg, Christine Duus, at kende; de blev forlovet, og der blev lagt planer for fremtiden. Men hvor skulle de slå sig ned? En murermester fra nabosognet Aller stillede ham rigeligt arbejde i udsigt, hvis han ville flytte derover, også en passende ejendom kunne han skaffe ham, Det gale var blot, at Aller lå på den forkerte side af grænsen, og så skulle han være tysk soldat, måske blot nogle få måneder, men alligevel - .

Men så kom Hans Dall fra Kjærmølle - det var dengang en stor historie med både vind-, vand- og dampmølle foruden købmandshandel og gårdbrug - og tilbød ham fast arbejde, om han ville flytte derned. Der var meget at lave i den store virksomhed, både af snedker-, tømrer- og møllebyggerarbejde. Sagen gik i orden, og Jens flyttede til Kjærmølle, hvor han befandt sig godt; den blev næsten som et hjem for ham, og mølleren en ven for livet; en ven, der vel altid skønnede, hvad der betalte sig, men også en ven, der nærede tillid til ham og forstrakte ham med midler, når der skulle gøres et fremstød.

Men også fra anden side var der bud efter ham; man havde lagt mærke til, at han arbejdede både godt og billigt. Der skulle bygges en ny gård i sognet, og han fik overdraget snedkerarbejdet; men nu måtte han have en svend til hjælp, han var blevet mester. Et hus ved Hejlsminde betød en svend mere; jo, der var gang i foretagendet.

Det arbejde ved Hejlsminde - eller e sluus, som stedet kaldes i folke-

efter sigende blev ødelagt under svenskekrigen - blev i øvrigt slemt forstyrret af den uhyggelige stormflod den 13. november 1872. Efter en vedholdende storm af nordvest, der havde presset store vandmasser ind i Østersøen, sprang vinden om i nordøst og drev vandet tilbage igen med en voldsomhed, man ikke havde oplevet før. Ved Hejlsminde blev hele den lange tange overskyllet, og næsten alle huse forsvandt i bølgerne. Også Jens Christensens tømmer til nybygningen gik til søs; efter katastrofen kunne han hente det ovre på stranden ved Meng, hvor det var drevet i land.

Men hvad blev der af det hjem, han skulle bygge til sig selv? Han var nu 30 år. Fra sit hjem havde han ingen økonomisk støtte, men foruden sit værktøj havde han samlet sig en sum på ca. 2.000 kr. Et betydeligt beløb, når det tages i betragtning, at lønningerne var små dengang, 4 kr. ugentlig plus opholdet.

Af mølleren købte han nu en jordlod på 1 td. land; den hørte til Vejstrup sogn, men lå ikke så langt fra møllen, der hvor vejen fra Hejls og Vejstrup mødes for så at fortsætte ned over grænsen ved Kjærmølle og videre til Brabæk og Aller. Lidt afsides, syntes mange; de rystede på hovedet og sagde: Vi troede, at du var en fornuftig mand, men nu ved vi snart ikke, hvad vi skal tro! Men stedet var måske ikke så dårligt valgt endda, for her kom mange folk forbi, og det viste sig, at den unge snedker fik god søgning trods beliggenheden.

Her ville han så bygge et hus med værksted i den ene ende. Imidlertid kom en gammel pensioneret lærer Bergholt, han savnede et sted at bo og overtalte ham til at indrette huset med to lejligheder. Sådan gik det til, at det blev et syvfags hus med indgang på midten. Taget var tegl, og foran blev der anlagt have og efter tidens skik plantet en række lindetræer. Et spåntakket udhus blev bygget med værksted i den ene ende, og i den anden en smule lade og stald til en ko og et svin, og bagved var så toften, så meget der nu blev til rest af den eneste tønne land, der udgjorde ejendommen.

Det var i sommeren 1877; fader var nu 31 år, moder 24, og om efteråret rykkede de ind i det nye hjem. Men herom senere. Før end vi fortsætter denne skildring, må vi høre om moders unge dage.

M O D E R S U N G E D A G E .

Som far var den yngste i sit kuld, var mor det i sit, når fraregnes de tre søskende, der døde som børn. Christine Elisabeth Duus (nr. 2, 1853-1934) var født den 26.2.1853 i Mikkelsborg kro, men var kun 10 år, da de flyttede til Grønnebæk. Hendes bedste kammerat var broderen Thomas; han var hendes tro beskytter og følgesvend, og når de ved vintertid gik hjem fra skolen og kom forbi en glidebane, blev han tålmodig stående og ventede på sin lille søster, til hun var færdig med sin leg.

Efter konfirmationen kom hun til Christiansfeld, hvor hendes to søstre var i forvejen; de tre holdt trofast sammen livet igennem. Her lærte hun blandt andet kjolesyning, noget der kom hende til gode siden. Senere kom hun ud at lære mejeribrug og kom derpå som mejerske til Jep Fink på Bygebjerg i Hejls, en "glad grundtvigianer", som hun kom til at sætte stor pris på. Da fru opdagede, at mejersken kunne sy, blev hun ofte afløst ude og måtte ind og sy for fru og døtrene.

Her på Bygebjerg blev hun kendt med en ung snedkersvend, Jens Christensen, der arbejdede hos en mester i nabolaget; de fik et godt øje til

hverandre, og det endte med, at de blev forlovet. I et brev til broderen Thomas fortæller hun, hvordan hun første gang var med Jens hjemme i Broager. Det var en ret besværlig tur, men de fik noget ud af det.

Møllerens (Dall, Kjærmølle) kørte dem til Christiansfeld; med dagvogn fortsatte de til Haderslev, hvor de overnattede. Lørdag tog de med tog til Flensborg, derfra med damper til Egersund, hvor svogeren Lorentz Godt hentede dem til Skodsbøl; her kom broderen Andreas's og tog dem med hjem til Smøl. Om søndagen kørte Andreas dem til Dybbøl kirke, hvor de hørte pastor Clausen og var med hjemme i præstegården; det var sådanne rare præstefolk. Om eftermiddagen kørte de videre til Skelde skov, hvor moderen boede som enke hos sønnen Peter, og her i barndomshjemmet blev Jens og Christine til tirsdag, da hentede Andreas dem igen til Smøl, hvor hele familien var samlet. Onsdag kørte Andreas dem til Dybbøl skanser, og om eftermiddagen var nogle gode venner samlet i Smøl, og det trak ud til langt over midnat. Torsdag er de igen i Skodsbøl hos søsteren Anmari og nede at se et stort teglværk; fredag på Broager kirkegård, og lørdag går det hjemad igen. De fik kørelejlighed til Åbenrå. "Du kan ikke tænke dig, hvor det var smukt at køre en efterårsmorgen; der var sådan fred i naturen, alting var så stille, og solen spejlede sig så dejligt over sundet." Fra Åbenrå kørte de med toget til Sommersted, så med postvognen til Jels og kom til Grønnebæk henimod aften. Søndag formiddag er de omme i Sk(odborg); om eftermiddagen kom der et helt læs gæster, og henad aften kørte P(eter) M(ækler) dem til Højrup, hvorfra de så gik hjem til Hejls.

"Det var rejsen. Men det bedste af alt var, at de var glade ved mig, og jeg kom til at holde af dem. Skriv nu snart, kære broder, og lad søskendekærligheden og åbenhjertigheden ej formindskes nu. Jeg skal hilse dig så mange gange fra min kære Jens. O broder, hvor er det dog godt, når man kan have een tro og eet håb, og det har vi, Gud ske lov. Vorherre har maget det godt for mig, tror jeg nok."

B R Y L L U P P E T.

Den 11. oktober 1877 stod så fars, Jens Christensens, og mors, Christine Duus's bryllup i Hejls kirke. Hvorfor ikke i Jels? Det var den eneste gang, Mathias Duus og Sidsel fik lejlighed til at holde en datters bryllup, og den lod de gå fra sig! Sagen er nok den, at det ville være for farligt for brudgommen; han kunne risikere at blive afhentet af en tysk politigendarm midt under festen og ført til arresten eller i bedste fald over grænsen.

Men hvorfor så ikke i Vejstrup kirke? Det nye hjem - som børnene senere døbte Lindely, og som vi allerede nu vil kalde med dette navn - hørte dog til Vejstrup sogn, om end det lå lige ved sogneskillet. Grunden var sikkert den, at de to unge allerede følte sig knyttet til Hejls. Her havde de deres venner, her lå Bygebjerg og Kjærmølle; her havde de haft deres fælles oplevelser, og her ventede de at få deres fremtidige arbejde. Desuden var det den samme mand (Topsø), der var præst i både Hejls og Vejstrup, så hvorfor blive viet i en fremmed kirke?

Med tro og håb drog de da ind i deres nye hjem. Som før fortalt var det et nybygget syvfags hus med to lejligheder, så plads var der ikke for meget af; men det var godt og pænt, og så var det selvgjort, hus, have, værksted, værktøj, møbler, alt, fraregnet et smukt dagligstuemøblement, der stammede fra Mathias Duus's værksted i Grønnebæk. Og så var der udvi-

delsesmuligheder. Havde de kunnet se, hvordan alt ville udvikle sig i den næste snes år, ville de have undret sig og indrettet hele huset til eget brug med det samme.

Vort hjem, "Lindely".

H Å N D V Æ R K E T.

Det var en betydende virksomhed, far i årenes løb oparbejdede her i Lindely. Bygningssnedkeri var hovedbestanddelen: døre, vinduer, trapper, gulve o.s.v. til nybygninger. Og det ikke blot i Hejls og Vejstrup; også fra nabosognene var der bud efter ham: Dalby, Taps, Tyrstrup, Aller, ja længere borte endnu. Han kunne gøre arbejdet billigere, hvorfor kollegerne syd for grænsen så lidt skævt til "e dansk snerke".

Af større arbejder kan nævnes Stangmoseled, Vejstrup-Hejls mejeri (1888), en gård i Dalby, en ejendom ved Tyrstrup kirke og flere. Det interessanteste var sikkert restaureringen af Hejls kirke engang i 90-erne; det mest krævende, for det blev udført efter arkitekttegninger, godkendt af kirkeministeriet; vel også det mest givende, da det var det offentlige, der betalte. Snedkerne i Hejls var utilfredse med, at en udensogns fik det gode

arbejde, men pastor Diemer kendte sin mand. Det var en travl sommer med mange folk i værkstedet.

Også møbler blev der lavet en del af, både polerede og malede. Far tog dem med, når de blev bestilt, men det var nu ikke dem, der "gjorde Abraham rig". I en snæver vending kunne han godt selv føre penselen, både grunde, male, åre og lakke, men var der travlt, blev maler Ottzen eller Thygesen tilkaldt. I værkstedet stod et drejelad, og far drejede selv bord- og stoleben. Møllebygger var han jo også halvvejs, og møller Dall holdt altid på, at hans arbejde havde forret, da det var ham, der oprindeligt havde skaffet ham til stedet. Når hertil føjes, at han med sin "démant" kunne skære glas til og sætte ruder i, forstår vi, at det var en mangesidig virksomhed, han stod i.

Hans bedste udenomsfag var en tid fremstillingen af enkle landbrugsmaskiner, og det er et spørgsmål, om han ikke var endt som fabrikant, ifald han havde boet et mere centralt sted. Faget havde han "lært" under et kort ophold hos en mester i Broager; de nødvendige maskindele købte han hos jernstøbereren i Kolding, og træværket lavede han selv. Det var særlig kornrensere og hakkelsesmaskiner, det drejede sig om, og de var en tid meget efterspurgt; men efterhånden kom der bedre modeller frem, og andre folk tog teten.

Nå, der var jo også arbejde nok endda. Der var til stadighed fem eller seks mand på værkstedet, undertiden syv, deraf et par lærlinge; men så var der nu også fuldt i værkstedet. Som arbejdsgiver kunne far godt være noget skrap; alligevel kunne han godt beholde sine folk, når han ville. En var således hos ham i fire omgange, en anden var i syv år. Hvad han derimod ikke var så skrap til, var at drive regninger ind; der var det mest mor, der måtte drive på.

At hans egne drenge efter evne måtte tage et nap med, når der var travlt, var kun ret og rimeligt. Arbejdet med kløvsaven var dog næsten over evne og syntes en fast uoverkommeligt, indtil man var kommet i gang. Skulle der laves spiralfjedre til madrasser og polstrede møbler, måtte der også trækkes godt til for at få den stive metaltråd formet. Til gengæld er der jo også meget interessant arbejde i et snedkerværksted, og efter fyraften var der lejlighed for os drenge til at lave småting til os selv. Således lavede Johannes og Marius sig hver en citar, som der godt kunne spilles på, hvorimod en violin ikke faldt så heldigt ud.

Blandt svendene faldt især Christen Pedersen og Frederik Rasmussen godt til; de hørte næsten til familien, og for de små piger blev Christen en trofast ven. Det grove bygningssnedkeri huede ham ellers ikke så godt; han holdt mere af det finere møbelarbejde og nedsatte sig senere som billedskærer i Storehedinge.

Om de to svende fortæller Johannes, der jo kendte dem godt fra værkstedet, et par små historier:

Den eneste gang, jeg har set Christen Pedersen vred, var, da han engang ikke kunne finde sit spidsbor. Vi drenge bedyrede, at vi ikke havde rørt hans sager. På en gang fik jeg øje på det i loftet over hans høvlebænk. Vi drenge øvede os i at kaste med knive og lignende, og vi blev så drevne, at vi så at sige hver gang kunne få spidsen til at bore sig ind i, hvad vi sigtede efter. Jeg havde så brugt hans spidsbor som kastespyd, sat det fast i loftet - og glemt det. Da jeg nu måtte gå til bekendelse, fik jeg at vide, at jeg i fremtiden måtte holde mig fra hans værktøj.

En aften var Frederik Rasmussen og jeg gået et smut op til Jørgen Holms. Klokkeren var vel mellem 9 og 10, og de var gået i seng. Hunden gav hals, og de kom op og spurgte, hvem det var. Vi svarede ikke. Endelig blev døren listet op, og Jørgen kom ud bevæbnet med en tyk stok og Hans med et jagtgevær for at se, hvem det var, der forstyrrede natteroen. Da de så, at det var et par gode venner, fik vi dog lov at komme indenfor.

Far brugte jo en mængde træ i sin forretning, og han kom da til at tænke på, om det ikke kunne betale sig at rejse til Sverrig og selv tage en ladning hjem. Men det skulle der jo penge til. Da møller Dall fik nys om planen, tilbød han at låne far 4.000 kr. at købe for, og så blev da rejsen besluttet. Han drog til Kalmar og tog brædder ud for godt 6.000 kr., og han fik det ordnet sådan, at de 3.000 skulle betales, når han modtog ladingen, og resten tre måneder efter. Da skibet så kom til Hejlsminde, var det for stort til at kunne gå ind til broen; han måtte da leje to små jagter til at sejle ud til skibet og hente brædderne ind til bolværket, hvorefter han fik gamle Dall på Ballegård til at køre ham dem hjem til Lindely. Det var lidt besværligt, men kunne alligevel godt lønne sig.

Således fik far to skibsladninger fra Sverrig, men så fik han det ordnet sådan med en stor trælasthandler i Åbenrå, at han kunne købe til en billig pris hos ham, når han fik en ladning hjem; så behøvede han ikke at have så mange penge stående i foretagendet. - Når far så var i Åbenrå at tage brædder ud, gik han gerne til Haderslev og tog med toget til Åbenrå, og efter at han havde handlet og fået en kop kaffe til sin mad, gik turen samme vej tilbage. Det skulle der gode ben til at holde ud. Men han var også alle dage en god fodgænger. Engang var han blevet forsinket på tømmerpladsen, og toget kørte fra ham. Der var da ikke andet at gøre end at gå hele vejen hjem, så det blev silde sengetid.

Endnu på sine gamle dage gik far ikke af vejen for en god travetur. Engang - han var dengang over 80 - ville han til en begravelse på Riglandseg mellem Ødis og Vandrup. Så gik han til Taps for at spare omvejen med syd-banetoget over Kolding. Men ak og ve, i Taps var toget allerede passeret. Så vendte han vel om med uforrettet sag? Nej, han fortsatte til fods til Ødis kirke og nåede godt nok begravelsen. På hjemvejen tog han dog toget hele vejen.

Til gengæld blev han aldrig rigtig fortrolig med cyklen. Han havde en, men brugte den sjældent; den var derfor oftest i uorden. Noget lignende gik det mor, og hun kunne endda rigtig haft brug for den, hun med sit dårlige knæ. Der er en historie om hende og madam Dall, Kjærmølle, der også havde lært at cykle på sine gamle dage, de ville cykle en tur til Felt. Det blev pudsigt nok mest en fodtur, for op ad bakke kunne de ikke køre, nedad turde de ikke, og selv på jævn vej var det galt nok, for hver gang de passerede en vogn, foretrak de at stå af for ikke at risikere at køre i grøften eller vælte i et hjulspor. Nej, en cykel skal man helst være fortrolig med fra barnsben.

Man skulle tro, at vor far havde nok i at skøtte sine egne sager. Dog var han i mange år sognevurderingsmand for Vest- og sønderjydske Kreditforening i Ringkøbing. Det var et hverv, der interesserede ham; han kom ud og så, hvordan andre folk indrettede sig, og sin tid fik han rundelig betalt.

L A N D B R U G E T.

På en tønde land holder man ikke mange kreaturer, kun en ko og et svin. Til koen var der græs nok om sommeren, men til vinteren måtte der købes foder. Det havde været rart med noget mere jord, så der kunne skaffes flere fødevarer af egen avl til den store husholdning, for det var dyrt at købe. Havde de haft et par heste selv, havde de også været fri for at leje andre til at besørge deres kørsel. Men hvor var der et passende areal af få til købs?

Da blev der engang i 80-erne handlet med en gård i Brabæk, hvortil der også hørte en mark på den danske side af mølleåen, der her dannede den nye landegrænse. Køberen ville ikke have denne mark med, hvorfor Hans Dall købte den, skønt han ellers havde nok om hænde i forvejen. Da far hørte om sagen, gik han til mølleren og spurgte, om han ikke kunne købe den mark af ham, og det kunne han godt. Så var der en, der sagde til far: "Se hellere at få det skriftligt med det samme, for mølleren kan godt komme på andre tanker." Og ganske rigtigt - da far kom til møller Dall med sin anmodning, havde denne allerede fortrudt handelen og mente, at de hellere skulle lade det være, som det var. Men far holdt på, at handelen var gjort, og han kunne godt betale med det samme. Nå, så ville mølleren jo heller ikke gå fra sit ord, og papirerne blev skrevet. - Møller Dall tabte nu ikke ved handelen; han havde givet 5.000 mark, d.e. ca. 4.500 kr., for den og solgte den til far for 5.500, så de 1.000 kr. var let tjent.

Det var den mark, der kaldes Simmersholm. Den var på 14 tdr. land, hvoraf en del dog var eng og mose, som ikke var meget beventd. Marken var meget forsømt, og der forestod et stort arbejde, før den rigtig kom i drift. Da det viste sig, at der var mergel i jorden, blev der gravet en mergelgrav, og hele marken blev merglet. Efter fars beretning var høsten sløj til at begynde med; senere, da mergel og staldgødning gjorde deres virkning, blev der udmærkede afgrøder.

Engen gik lige ned til mølleåen, der her dannede grænse fra 1864 til 1920. Men arealet var surt og vandlidende, for mølleren var, af hensyn til sin vandmølle, utilbøjelig til at sænke vandstanden tilstrækkeligt. Efter at far havde solgt gården, blev sænkningen gennemført, og den ret brede å svandt ind til en grøft. Nu er også denne forsvundet tilligemed den idylliske mølledam; vandmøllen er nedlagt, vandløbet rørlagt, og hele engdraget kommet under kultur.

Af mosen kunne der hentes tørv til eget brug, i øvrigt var den ikke meget værd. Den bedste del af den blev pløjet op; far og karlen hjalp hinanden, den ene styrede ploven, den anden hang på den med hele sin vægt for overhovedet at holde den i jorden; gråpilenes seje rødder gav dem nok at bestille begge to. Fra en bakke blev der kørt masser af fyld derned, og således blev en del mose forvandlet til agerjord.

Jordkøbet medførte, at der måtte bygges igen, både stald og lade. Stalden var en muret bygning med plads til de to nordbagger, der nu skulle besørge markarbejdet og kørsel for værkstedet, samt seks køer foruden opdræt, og til sidst en svinestald. Kornladen var en rummelig træbygning med gennemkørsel på langs; far og en tømrer lavede selv arbejdet. Igen en travl sommer. Som hjælper ved landbruget havde far en solid karl, Jakob Jørgensen; børnene kaldte ham "vor Jakob". Han giftede sig senere og fik et sted i Bastrup. Efter ham kom Jens Mølby, en opvakt ung mand, der senere blev sparekassebestyrer i Ansager. Men efterhånden voksede drengene til, og karlen kunne undværes.

Også mor måtte have hjælp. Det var ganske nødvendigt, især da der efterhånden kom en hel rad af børn. Først fire drenge, derpå tre piger, og til sidst en dreng, der dog døde som lille. Det gik an, når mor var rask og selv kunne drive på; men i den tid, hun lå på sygehuset, knøb det for pigen at få arbejdet gjort; før middag måtte far gerne ind og hjælpe til med at få maden på bordet, til folkene kom ind fra værkstedet. - Da pigebørnene blev større, var de flinke til at hjælpe mor; men da den tid kom, da de blev konfirmerede og kom hjemmefra, måtte der igen fremmed hjælp til.

I 80-erne kom der dårlige tider for landbruget. Fra Amerika væltede en strøm af billigt korn ind over Europa, så bønderne nødsagedes til at lægge driften om til husdyrhold og produktion af dyriske levnedsmidler som smør, flask og æg, og selv dette var til tider en tvivlsom forretning. Havde far

ikke dengang haft sit snedkeri, er det ikke godt at vide, hvordan han var sluppet igennem de svære år. Nu klarede han sig og havde oven i købet mod til at udvide bedriften, da lejlighed bød sig.

Lige bag den oprindelige jordlod, "e tovt", lå en mark, Bjørnmoesholm; den hørte til en gård i Vejstruprød, men ejeren, Mads Ravn, ville godt afhænde den, da den lå ham så afsides. Da far hørte det, købte han den af ham og havde nu omtrent 21 tdr. land. Den nye mark lå anderledes bekvemt for os end Simmersholm, hvortil der var et kvarters kørsel. Men nu måtte stalden udvides, så der blev plads til flere køer, flere svin. En tid holdtes der også får.

Så var der naturligvis en hønsegård, og dennes udbytte rådede mor selv over; den satte hende i stand til at anskaffe porcelæn eller andre ting, hun havde brug for. Og i haven stod seks bistader, der også bidrog til husholdningen. Far havde selv lavet en honningudslyngningsmaskine, og det var en tjans for os børn at være med, når honningen blev taget ud. Når far - med sløret over hovedet og piben i munden - havde løftet tavlerne ud, blev vokslaget skåret af og honningen slynget ud, hvorefter børnene fik lov at suge vokskagerne rene.

Igen gik der en del år; da blev en jordlod, mest bestående af mose og tilhørende en anden gård i Vejstruprød, til salg ved ejerskifte på gården. Den sikrede far sig, da den lå lige bag Bjørnmoesholm. Den nye mose var bedre end den gamle, og under krigen viste den sig at være en lille guldgrube, idet far leverede en mængde tørv til mejeriet, der ikke kunne skaffe udenlandsk brændsel. Et år kunne far sætte 5.000 kr. i sparekassen, i det væsentlige tørvepenge.

Pengene til jordkøbene lånte far i kreditforeningen. Han har fortalt, hvor uklogt det var, at han ikke lånte mere end han gjorde, idet kursen var betydeligt over pari. Så havde de ikke behøvet at spinke og spare, som de gjorde. Men far kunne ikke lide at have for megen gæld på ejendommen.

Nu var Lindely en pæn lille gård på 27 tdr. land, deraf halvdelen "hjemme". Atter måtte stalden udvides, så den nu rummede 16-18 kreaturer og lige så mange svin foruden de to heste; de to gule var imidlertid blevet udskiftet med et par russere. Samtidig blev stalden moderniseret noget; køerne fik krybber af glaserede rør, og fra springvandskummen i gården blev der lagt ledning ind til drikkekummer, så køerne kunne vandes blot ved at lede vandet ind.

Springvandet, ja det fortjener næsten en særlig omtale. Ikke at det var så flot, for det bestod kun af nogle få meter jernrør, ombukket foroven og stukket ned i et borehul til det vandførende lag. Men var det ikke flot, var det i hvert fald godt, det var penge værd. Møller Dall havde for at øge vandmængden til sin mølle lagt en bæk om, så den nu løb langs Lindely's skel; oven i købet havde han flere steder i bækkelejet boret ned til grundvandet, der vældede op i rig mængde. Ved samme lejlighed fik far et borehul på sin gårdsplads, og det gav - sommer og vinter - en jævn strøm af sundt og godt vand af en konstant temperatur; det frøs aldrig til om vinteren, og om sommeren var det så køligt, at når mejerispandene blev stillet op i springvandskummen, så holdt mælken sig frisk. Vandets rislen døgnet rundt dannede et stadigt akkompagnement til dagens gerning og nattens hvile.

Underligt nok, at mor ikke også fik et vandrør lagt ind i køkkenet og samtidig indrettet afløb for spildevandet. Det havde ikke kostet stort, og hvor havde det været en lettelse for hende; det havde sparet hende mange unødige skridt. Men det tænkte man ikke så meget på dengang.

Medens ejendommen, således som vi har set, voksede støt fra et næsten jordløst hus til en pæn lille bondegård, skete der gradvis en forandring med ejeren; hans arbejde blev mere og mere lagt om fra håndværket til landbruget.

Han blev sin egen avlskarl, og sønnerne hans medhjælpere. Knøb det i hø-slættens eller kornhøstens tid, måtte læredrengene tage et nap med. Og arbejdet i marken bekom ham godt; det var sundere at færdes i den friske luft i mark og eng og mose end i det støvede værksted. Høfeberen fra de unge år mærkede han ikke mere til.

Vel var det ikke noget mønsterlandbrug, der dreves på Lindely; det kunne ikke ventes, når værkstedet fordrede sit, både af tid og interesse. Men taget som helhed må det siges, at det gav godt udbytte. Nu var de værste kriseår også omme, og landbruget indstillet på at producere smør, flæsk og æg. Der var mejeri i sognet, slagteri i købstaden, og æggene blev i brugsen eller hos købmanden byttet med kolonialvarer.

Landbrugsmaskiner begyndte så småt at vinde indpas. Skærekisten og kasteskovlen var som nævnt afløst af hakkelsesmaskinen og rensemaskinen, og i 90-erne måtte plejlen vige for tærskemaskinen. Den første var en, som far havde købt brugt, desværre kun en håndmaskine, der skulle trækkes med to håndsving. Når fire mand tog fat, kunne vi til nød få tilstrækkeligt sving i den til at tærsk kornet rent. Det var gerne vor juleferieformøjelse, når vi kom hjem fra seminariet. Vi anbefalede far i velvalgte ord at anskaffe sig en hestegang, så hestene kunne gøre arbejdet; de var stærkere end vi. Men far slog det hen; hestene var ikke vant til at gå for sådan en. Jeg tænker, det har været småt med penge; vor arbejdskraft var jo gratis. Rigtigheden i vore argumenter må vel alligevel have virket; en vistnok brugt hestegang blev købt, og hestene fandt sig udmærket i at gå i rundkreds. Nu var det ingen sag at få "tosken".

På lignende måde måtte senere leen vige for høstmaskinen. Ingen selv-binder naturligtvis, den havde vi ikke hestekræfter nok til, kun en aflægger; men hvor den alligevel fremmede arbejdet! Nu var høsten da til at se ende på. Desværre kunne maskinen ikke bruges i engen, hvor der ellers lige havde været brug for den. Det stive græs måtte slås med le og efter passende vejring sankes med rive og stakkes med fork. Men hjemkørselen var næsten det største problem, for i våde somre var engen så fugtig, at vognen ikke kunne køre der. Stakkene måtte da på to stænger bæres ind på fast bund. Det var et fælt arbejde, stubbene stak de nøgne fødder, og vandet svuppede mellem tærne. Om efteråret kunne så kørerne tage eftergræsningen; dem svuppede det også mellem "tærne", ja det kunne ske, de "gik i bløde" og ikke kunne redde sig op ved egen hjælp.

S K O L E O G K I R K E .

Blandt andre ideer fik møller Dall også den, at der burde oprettes en privatskole for børnene i kvarteret, så de blev fri for den lange skolevej. Han overtalte far til at bygge et par fag til værkstedet, og her blev så skolen indrettet. Den første lærer, der blev antaget, hed Dolleris; han afløstes af Søren Jensen, og senere kom en lærer Lund. Så blev der imidlertid oprettet en friskole i Hejls med L. Birkedal som lærer, og privatskolen gik ind.

Birkedal var en af fars bekendte; derfor flyttede Andreas og Johannes, der havde gået i privatskolen, med op i friskolen. Her var de glade for at gå, men et par år efter blev også friskolen nedlagt, da Birkedal blev forstander for den nyoprettede efterskole i Hejls.

Fra nu af kom børnene fra Lindely i Vejstrup skole, hvor de jo også hørte til; men det gav en betydelig længere skolevej. Vejstrup skole var ingen friskole, men ellers god nok. Degnen, Bundgaard, var en særdeles dygtig læ-

rer, meget anerkendende omtalt af provst Rald i hans bog "Set fra Smallegade". Også andenlæreren, B. Møller (død som førstelærer i Vamdrup), var en livlig og dygtig lærer; han kom en del i vort hjem, og Mathias læste senere til forberedelse hos ham i Bastrup. Så var der en lærer Juhl, han drev særlig på udenadslæren, og endelig pøgelærerinden, der tog sig moderligt af de små begyndere.

"Navnlig i ældste klasse var det en fryd at gå i skole", fortæller Johannes. "Undervisningen var interessant, disciplinen mønstergyldig. Og så var der lakeret gulv og tomands-borde, i modsætning til de andre klasser, hvor vi sad ved lange seksmands-borde, og hvor der var sandstrøet gulv. - Da jeg i 12-års alderen kom i ældste klasse, kom jeg i onsdagsskolen, d.v.s. at jeg om sommeren kun gik i skole om onsdagen, mod at jeg så gik hver dag i vinterhalvåret. Denne ordning var jo lavet for at skaffe hjemmene arbejdskraft i den travle tid, men det er mit indtryk, at hvad vi tabte i skolekundskaber om sommeren, indvandt vi let om vinteren, så vi ikke stod tilbage for hverdagsbørnene."

Fars og mors første venner i Hejls hørte mest til den grundtvigske lejr, men i længden kunne far og mor ikke føle sig hjemme i denne kreds. Begge havde de, fra hver sit hjem, en god ballast af gammeldags kristendom, dertil kom påvirkningen fra brødremenigheden i Christiansfeld, mod århundredets slutning tillige af den fremstormende Indre Mission, der rejste det ene missionshus efter det andet over hele landet.

Ved et friluftsmøde i Dalby skov havde far hørt Vilhelm Beck, Indre Missions høvding; i stive halvtredie time havde denne holdt sine tilhørere i ånde uden at trætte dem. Det var vel mere, end man kunne sige om missionær Vandt i Vejstrup eller de fleste af dem, der førte ordet i missionshusene; alligevel følte de, at her havde hjertet hjemme.

Forbindelsen med Christiansfeld indskrænkede sig nærmest til den årlige missionsfest i maj. Da blev der spændt for charabancen, og så mange, der kunne være på vognen, kørte til fest. Der kunne virkelig også være festligt, når den store kirkesal var fyldt til trangsel af tilrejsende fra nær og fjern, og kendte talere førte ordet. I pauserne mellem møderne blev der drukket kaffe til den medbragte mad; i mange år holdt vi til hos den norskfødte Anne Myhre i Søsterhuset. Til gengæld var Anna Myhre og flere af søstrene gerne en søndag senere på sommeren en tur hos os, hentet og bragt af de små gule.

Far var en flittig kirkegænger, selv om der var langt til kirke. Pastor Diemer i Hejls var hans gode ven og velynder, men egentlig ingen stor taler; og så var han så velærværdig, at man sagde om ham, at han var født 100 år for sent. Så var pastor Glahn i Vejstrup vel nok en større ånd, helt igennem en fin mand, der da heller ikke blev gammel i Jylland; men kom han på besøg i sit gamle sogn, glemte han ikke at hilse på i Lindely. Også hans efterfølger, pastor Rald; hørte far gerne, om end med vanskelighed, for han talte "som i en tønne".

Da Kristeligt Dagblad startedes engang i 90-erne, abonnerede far på bladet og fulgte det trofast siden igennem dets forskellige faser. Og det var ikke nyhedsstoffet, der interesserede mest. Kirkelige emner havde en 1. prioritet, men verdens gang i det hele havde interesse. Mor lod også nødig føljetonen gå fra sig.

Hvad politik angår, var både far og mor udprøget konservative; de holdt på kongemagten og det bestående. Skønt de begge var fra småkårs hjem, lå krævementaliteten dem fjern; vanskeligheder var til for at overvindes. Nok måtte der ske fremskridt og udvikling, men alt måtte ske sømmeligt og med orden.

Ud over avisen blev der ikke tid til megen læsning. Men bibel, salmebog og andagtsbøger blev flittigt brugt. Morgen og aften året rundt blev der holdt husandagt, hvor travlt der end kunne være. Far læste gerne et kapitel af bibelen og holdt bøn, hvorefter der blev sunget en salme. Den vinter, mor var på sygehuset, var det altid den: Bryd frem, mit hjertes trang at lindre.

Efterhånden udkom der dog en del kristelig litteratur, både biografier og romaner, og de blev slugt med begærlighed af både gamle og unge. Og da børneflokket var vokset til, og der blev mere ro over tilværelsen, blev der endog tid til at være med i en læsekreds, der samledes rundt i hjemmene en gang om ugen. Der var møllerens, Ballegårds, Klostergårds m.fl. Her blev der læst højt af gode bøger, og man drøftede indholdet; der blev drukket kaffe, og man havde det hyggeligt sammen.

På deres gamle dage i Christiansfeld fik de rigtig tid til og smag på at læse. Der var bøger nok til låns både på skolen og biblioteket. Også verdenshistorisk stof gav de sig i lag med. Mor var som sædvanlig den ivrigste; men hun holdt justits med sig selv, at det ikke tog overhånd. Pludselig kunne hun bryde af: Nej, nu må jeg ikke læse mere, nu må jeg bestille noget! Hvorpå hun tog fat på sit sytøj eller strikketøj.

H J E M L I V.

Man vil forstå, at hjemmet i Lindely var præget af flid og nøjsomhed. Dels var både far og mor vant til begge dele hjemmefra, dels var de tvunget dertil af forholdenes magt. De begyndte med bare hænder, fik en stor virksomhed, tjente vel også godt, men udgifterne voksede støt med indtægterne, så der blev aldrig ro til at forfalde til hverken lathed eller ødselhed.

Hvem af de to der havde den længste arbejdsdag? De stod begge årle op, arbejdede støt hele dagen, fraregnet middagshvilen, og gik silde til ro uden rigtig at unde sig nogen fyraften. Selv om værkstedet var lukket, og der var fodret af i stalden, så var der altid ting, der kunne gøres, om sommeren i haven, om vinteren inde i stuen. Således kom efterskolebørnene om vinteren med deres husflidsarbejder, især hårbørster og klædebørster, der skulle have "låg" på, bejdses og poleres, så de tog sig ud til deres fordel; det var rigtig aftensyssel for far, mens han dampede på sin halvlange pibe.

Og mor - ja, hvornår har en husmoder med et stort hushold og en stor børneflokk vel tid at lægge hænderne i skødet? Især når de som hun er født med en synål i hånden? Hun syede det meste af sit eget tøj, dertil sine tre pigebørns, plus drengenes, så længe de var små. Det er ære og beundring værd, at hun holdt dem alle så pæne i tøjet.

Også hun var **morgenmand**. Hvis jeg ikke får begyndt i tide, sagde hun, er jeg bagefter hele dagen. Morgenkaffen var hendes bedste måltid; den nød hun og far sammen i fred og ro, inden de andre var kommet af fjerene. Hendes var nok en grad stærkere end hans. Ved sommertid skulle hun gerne en tur ud i sin kære have hver morgen, så vidt det dårlige knæ tillod det. Hun havde altid drømt om at få en have med terrasser; hun måtte nøjes med en, der var så flad som en pandekage.

Madlavningen var til daglig jævn, men kosten god og nærende; der var jo fremmede folk på kost, så der måtte noget til. Men hun kunne også lave gildesmad, når der kom gæster, og til højtiderne. Hvem af os børn glemmer nogen sinde den duft af "revlsben" og rødkål, der slog os i møde, når vi i ungdomstiden kom hjem for at holde jul? Eller æbleskiverne nytårsaften,

når børnene fra nabolaget gik med "e rummelpot" eller knaldede potter foran døren ?

Hvor er der smurt mange mellemheder i Lindely. Til folkene, der skulle i marken; til svendene, der skulle udensogns og først kom hjem og spiste "unden" om aftenen; og til børnene, der skulle i skole. Det var en stor lettelse, da mor fik sin brødmaskine; en endnu større, da hun blev fri for selv at bage rugbrød. Tidligere bagte hun jo selv, som alle andre dengang, og bagedagen var en travl dag. De var begge oppe kl. 4, og mens far fyrede ovnen varm, gjorde mor dejen færdig og slog brød op; når så brødene var i ovnen, var det ved tiden at vække folkene. Dengang begyndte de i værkstedet kl. 6½ og arbejdede til 7½ aften.

En anden stor lettelse fik mor, da mejeriet blev oprettet i 1888. Før den tid kærnedede hun selv sit smør. En mælkestue var indrettet med rindende vand fra springvandet; her blev mælken stillet hen i flade blikskåle, "sikere", og trak fløde, til der var nok til at kærne.

Slagtedagen var også en travl dag, om end lidt uhyggelig for den, der havde det hverv at røre i spanden med blodet. Hjemmeslagteren både slagtede, parterede og lavede pølser, den lille Katrine gik ham flittigt til hånde; alligevel var der mere end nok at tage vare på for mor, der jo tillige måtte tænke på den store husholdning. - Øl bryggede hun også selv; derimod brugte hun vist ikke rokken ret meget, skønt vi dog selv kartede ulden af fårene, som vi havde en årrække.

Jo vist var der noget at rive i for dem begge. Altid. Selv om søndagen, for folkene skal jo have mad, og kreaturerne æde. Og blev der også tid til at køre en tur til Vargårde eller Skamling, så betød dette jo igen et helt arbejde med at få maden smurt, køretøjet klart og børnene rigget til, så mor var træt, inden hun kom af sted.

Hvad der hjalp under alt sliddet, var fornemmelsen af, at det gik til den rigtige side. Det gik fremad år for år, de kunne udvide bedriften i stedet for at måtte indskrænke den. Den samme følelse, der besjæler bjergbestigeren under hans møjsomme færd opad; selv modgang og uheld slår ikke hans mod ned. Han ved - eller stoler på - at der må findes en vej etsteds.

Der var en forskel på de to i deres måde at lede arbejdet, en forskel, der bundede i deres medfødte natur. Den kunne groft udtrykkes således: Far havde energi, mor fantasi. Men også kun groft, thi begge havde de den seje energi, der aldrig gav op, og begge havde de evne til at se ud over dagen og vejen. Men medens far baredrev på, i bevidstheden om alt det, der var at gøre, så forstod mor - fortæller pigerne - at gøre arbejdet morsomt; hun stykkede det ud imellem dem, og så kappedes de om, hvem der blev først færdig; sliddet blev en leg.

Mor var dygtig til at regne og kunne hjælpe os med vore stykker til skolen. Hun skrev en nydelig flydende håndskrift, så det var oftest hende, der besørgede brevskrivningen. Og der blev skrevet mange breve, hun huskede alle fødselsdagene. Hun sang godt og gerne, sang til sit arbejde; når vi børn sang, kunne hun synge en understemme til. Men på sine gamle dage blev hun meget tunghør; hun kunne ikke mere kontrollere sin stemme og sang sørgelig falsk.

Da mors broder Thomas i 90-erne fik nyt klaver, kom det gamle taffelformede med de snoede ben og de fine udskæringer til Lindely, og nu fik pigerne lov til at lære at spille, selv om det betød en udgift i en pengeknap tid. Selv kunne mor også spille nogle få melodier, hvor hun så havde lært det: Hvad er det godt at lande, og andre. Rigtig gang i klaveret kom der dog først, da Mathias fik lært af spille, og nu genlød huset i ferierne af sang og musik, og det til over borgerlig sengetid. En sommermorgen, da vi efter morgenkaffen sang: Nu rinder solen op, sagde mor med tårer i øjnene: Hvor er det kønt!

Søndagsfred

Mor havde sans for humor, hvad enten det nu var en vuggegave eller skyldtes påvirkningen på Bygebjerg. Far var mere alvormand, dog ingenlunde livsfjendsk. Da børnene var mindre, kunne han lege og tumle med dem som den bedste. Engang blev han under en sådan leg overrasket af præsten, der kom på visit; far gjorde halvvejs undskyldning for det, men præsten syntes da ikke, der var noget at gøre undskyldning for.

Et fast åndeligt ståsted giver styrke. Men hvor man har sin styrke, har man også ofte sin svaghed. Det gjaldt således spørgsmålet om de såkaldte mellemting, som kortspil, dans og spiritus. Brugt med måde er der vel intet ondt i dem, men alt for ofte har man set, at de stjæler sansen for værdifuldere interesser, ja at de ligefrem fører folk i fordærv. Den slags så man derfor skeptisk på i Lindely. Danse-skole kunne der følgelig ikke blive tale om for børnene; dog blev sanglege tolereret, og et slag firkort kunne også godt tillades.

Brøndevin fandtes vel i huset de første år; tærskemanden måtte have sin snaps, som skikken var i de tider. Men da tærskemaskinen gik ind, gik snapsen ud, og brøndevin brugtes nu kun til at dølle en obsternasig tand med. Af opstrammere anvendtes kun kaffe og tobak, og ingen af dem til overmål. Mor elskede sin kaffe, og far kunne nyde en god cigar; til daglig røg han kun pipe, og den var ham vel undt - undtagen af tante Marie, når hun var hjemme på besøg fra Amerika; i brødrethrenigheds kredse derovre ansås tobaksrygning for lige så syndigt som drikkeri.

Man kan om disse mellemting mene, hvad man vil. Men undertiden kunne man godt ønske, at vor tid havde noget mere af de gamles nøjsomhed og selv-tugt.

Hvor var der hyggeligt en vinteraften, når vi sad samlet om bordet under hængelampen, syslende med hver sit, far med sine børster, mor med sit sytøj, vi børn med en bog. Lektierne tror jeg dog ikke, vi gjorde meget ved, snarere et stykke af Holms dejlige danmarkshistorie eller en fortælling af "For mine små Venner". Trak det for længe ud, fik lille Katrine sand i øjnene; så krøb hun ind under sofaen og tog forskud på nattesøvnen.

I vinteren 1891-92 gennemlevede de - ja vi alle - en streng tid. Mor blev meget syg og måtte indlægges på Kolding sygehus, hvor hun var i 4 måneder. Hun blev opereret for en polyp på livmoderen, senere stødte andet til, vattersot, årebetændelse i højre ben, hvor hun blev skåret 16 steder. I længere tid svævede hun mellem liv og død. Trods travlheden hjemme kørte far ind og besøgte hende to gange om ugen, og mange gange kom han hjem stivfrosset og med istapper i skægget.

En aften kom der bud fra sygehuset, at ville han se sin hustru endnu en gang, måtte han komme med det samme. Han spændte straks for og kørte, men

det har været en forfærdelig tur, og mange bønner er blevet bedt, at han dog måtte nå frem i tide.

Men sygdommen vendte, det gik til den gode side igen. Den 26. februar var vi børn med på sygehuset og gratulere med fødselsdagen; da ville den mindste af pigerne ikke kendes ved hende!

Endelig blev mor så rask, at hun kunne komme hjem. Hun nåede at være med til Andreas's konfirmation; men hun måtte bevæge sig omkring ved hjælp af to stokke; hun var da 40 år gammel. Senere kunne hun nøjes med én, men der gik år, før hun kunne gå nogenlunde ubesværet, og hun kom aldrig helt over de mange operationer, hun havde gennemgået.

B Ø R N E N E.

I tidens løb arriverede otte børn i Lindely: Andreas født 1879, Johannes 1881, Mathias 1883, Peter 1885, Elise 1887, Marie 1889, Katrine 1890 (en dag senere, og det havde været 1891), samt den lille efternøler Christian 1894. Den sidste var en sød og morsom lille fyr, og der var sorg, da han døde knap 2 år gammel. Ham vil vi fortælle lidt udførligere om; de øvrige må nøjes med en kortere omtale.

En morgen kom far ind til pigerne og sagde: I kan ikke tænke jer, hvad her er kommet til jer i nat - en lille bror. Pigerne for op: Du lyver, far, du vil bare narre os! Men ganske rigtigt, inde i sengen hos mor fandt de en lille lyshåret gut.

Han voksede til og blev alles kæledægge. Da tanterne i 1896 var hjemme fra Amerika, havde de ham med til Grønnebæk en uges tid. Han var iført en lille frakke med lommer, dem var han meget stolt over. - I værkstedet ville han gerne sidde på fars høvlebænk, og så snart han kunne gå, stod han tit ved en lille værkstedsbænk og slog søm i. Han savøde for fode som de store og høvlede med en høvl uden jern i; men han forstod nok, der manglede noget: der kom ingen spåner. - Han var sen til at tale, men kunne godt gøre sig forståelig uden. Han var gerne tidligt oppe; så gik han ind og prikkede søstrene på de lukkede øjne og sagde: Op, op!

En morgen var han sløj og kunne ikke støtte på benene. Han kom ud at sidde på fars høvlebænk og fik nogle søm, tog også efter dem, men kunne ikke holde på dem. Så forstod de nok, han var syg og kørte ham til dr. Neiling i Christiansfeld, der sagde, det var nervelammelse; det har sikkert været det, vi nu kalder børnelammelse. Han døde en søndag morgen af lungebetændelse, og alle savnede den kære dreng. -

Andreas var den førstefødte og flokkens hoved. Han syntes forudbestemt til med tiden at overtage landbruget, godt skaffet som han var på hænderne. Men hans lyst stod til bogen, og hvad var da mere nærliggende for en landsbydreng end at læse til lærer. Han fik sin plan godkendt af far og mor, gik til forberedelse hos lærer Møller og drog så, da tidens fylde kom, til det nye seminarium, som pastor Ad. L. Hansen havde oprettet i Nr. Nissum oppe ved Limfjorden.

Johannes havde som lille haft lungebetændelse fire gange og været hårdt angrebet; en gang var han så langt ude, at de troede, han var død. Men han klarede frisag og har som voksen ikke givet sine søskende noget efter. Efter konfirmationen gled han ind som lærling i værkstedet; han egnede sig også godt for håndværket, men efter tre års arbejde der, da han mestendels var udlært, hoppede han fra og gik i sin broders fodspor, til seminariet. Nå, der var jo også gammelt lærerblod i årene, fra Skelde og Tolck.

Mathias blev som 2-årig udstationeret hos bedsteforældrene i Grønnebæk for en kortere tid, mens hans mor kom til kræfter efter nr. 4. Men det blev et længere ophold, hele 13 år, for i Grønnebæk kunne de ikke undvære den lille fyr og bad om at måtte beholde ham en tid endnu. Det fik de lov til, men mor fortrød mange gange, at hun havde ladet sig den lille dreng slippe af hænde. - I Grønnebæk gik han så i den tyske børneskole, men var meget hjemme i Lindely i ferierne, og efter konfirmationen kom han rigtig hjem og gled ind i sine søskendes kreds. Han gik en vinter på Hejls efterskole og hjalp siden til i værksted og landbrug; men så gik det ham hverken værre eller bedre end brødrene: hans vej gik til seminariet.

Så var der kun én søn tilbage, han måtte da blive landmand? Men nej, Peter ville også til bogen, og efter en vinter på Hejls efterskole og et forberedelsesår hos Andreas, der nu var andenlærer i Binderup, drog han til Nissum. Da pastor Ad. L. Hansen engang var på et kort besøg i Lindely, tog den lille muntre mand degnefaderen i knaphullet med de ord: Ja, jeg har været Dem en dyr mand, Jens Christensen!

Dyr, ja men ikke for dyr; for ganske vist skulle der mange penge ud, og ganske vist savnede far drengenes arbejdskraft hjemme, men uegennyttigt tænkte han mere på deres fremtid end sin egen. Og var der ingen søn til at overtage gården, så var der endnu mulighed for en svigersøn; der var jo de tre døtre.

Elise gik foreløbig køkkenvejen. Efter en sommer på Hejls efterskole var hun et år hos pastor Diemer, der nu residerede i Sdr. Stenderup. Senere var hun i søsterhusets køkken i Christiansfeld; begge steder var slidepladser. En sommer var hun så på Haslev højskole, men 1907 blev hun husholderske for sin broder Andreas i Egtved. Her spillede hun tillige orgelet i kirken, tog vel også en time i skolen nu og da, og imidlertid vågnede lysten til lærergerningen. Da pladsen i Egtved slap op 1910, drog hun til seminariet i Haslev.

Nr. 2 da? Heller ikke udsigt til nogen svigersøn foreløbig. Marie fik først plads hos cand. Petersen, Hejls, så på en gård på Holstebro-kanten, og efter et halvt år på Silkeborg husholdningsskole fik hun plads hos lægefamilien i Hornsyld. Men lige siden hun som seksårig kom i skole hos Stine, havde hendes drøm været at blive lærerinde, og 1911 tog hun overtvært og drog over til sin søster i Haslev.

Nu var der kun ét håb tilbage for Lindely, men bondekone var vel det sidste, Katrine kunne tænke sig at blive. Efter at have været ung pige på Bygebjerg i Hejls - der nu var på andre hænder end i hendes moders tid - kom hun på Kolding realskole, tog præliminæreksamen fra universitetet og fik plads som huslærerinde på Slavgård i Vorbasse. Det var jo den lige vej til seminariet, og 1912 drog hun over til søstrene.

Det kan synes noget ensformigt og kedsommeligt, at vi alle syv således gik samme vej. Et gode var der dog ved det: den fælles interesse knyttede os sammen. Desuden havde vi ferie omtrent samtidig; det gav store muligheder for at komme hjem og være sammen i ferierne. Hvad det har betydet for sammenholdet, er indlysende.

I juleferierne måtte vi jo mest samles indendørs, til samtale og diskussion, sang og musik. Vi brødre dyrkede ivrigt kvartetssang, og utallige er de gange, vi har optrådt ved familiefester og naturligvis altid høstet stort bifald. Andreas var den førende tenor; ved klaveret var det Mathias, der førte an. Ved julebesøgene i Kjærmølle og hos Niels Bondes i Skovhuse gik det livligt til med ordsprogsleg og lignende, og de gamle morede sig lige så meget over at se på, som de unge ved at gøre.

I sommerferierne derimod var det mest udflugter i naturen, det gjaldt, cykelture til Skamling eller Vargårde, eller til familien i Jels og Grønnebæk, undertiden endog til Broager og Lendemark. Efter 1910 gik turene også til Egtved, og det var ikke de ringeste.

I førkrigsårene arrangerede vi unge flere gange et ferieophold på Fanø. Efter at roemarken var ordnet, og inden høststen trængte sig på, var der et lille pusterum, som måtte udnyttes. Cyklerne blev læsset med vattapper og fødevarer, og af sted gik det i den lyse sommernat. På Fanø havde vi lejet en lille lejlighed hos bekendtes bekendte; maden lavede vi selv. Her tilbragtes nogle uforglemmelige ferier - indtil krigen satte et punktum for fornøjelsen.

Inden vi slutter dette kapitel, lader vi Johannes fortælle lidt om, hvad vi børn fik tiden til at gå med derhjemme.

Det varede ikke længe, før vi fik lov at tage del i det arbejde, vi kunne magte. Der var jo nok at tage fat på: luge roer, ringle tørv, passe køer, hjælpe til i høsten o.s.v. Vi lærte også at malke.

Vi var ikke ret gamle, før vi blev sat til at vogte køerne, når de efter indhøstningen fik lov at gå løse. Var man ene om det, kunne tiden nok falde en lang, og det føltes som en hel lise, når en af søskendene endelig kom over med middagsmaden. Var vi derimod to om det, gik tiden godt. Der var nok at lave. Vi skar pilefløjter, og vi flettede piske. Piskene blev dypet i tjære og kunne give nogle vældige knald. Noget af det bedste var at klatre op i nogle tynde asketræer og gyngte frem og tilbage. Da vi derimod engang prøvede at lave bål nede ved mosen for at stege kartofler, kom grænsegendarmen og forbød os det; vi kunne stikke ild i mosen, mente han!

Vi var slet ikke kede af at være fri for skolen om sommeren, for så slap vi for den lange skolevej. Og arbejdet hjemme føltes ikke som en byrde. Men vi syntes jo nok, at far kunne have ofret lidt mere for at lette os arbejdet. En lille vogn til at køre mælkespandene hjem på fra marken kunne have sparet os for at bære spandene den lange vej i et åg over skuldrene. Men pengene var små dengang, udgifterne store. Og vi fik da lært at bestille noget og følte glæden over at være til nytte for far og mor; de sparede jo ikke sig selv.

Det kunne jo nok undertiden være kedeligt at måtte afbryde legen for at passe sine pligter, især om søndagen, når der spilledes trille ude på vejen. Sport i nutidens forstand kendte vi ikke noget til, men at spille trille var for os mindst lige så spændende som fodbold nu. Hvor mange fritimer har vi ikke anvendt til denne sport! Trillen lavede vi af tungt, sejt træ, vel en 20 cm i tværmål. Deltagerne, få eller mange - undertiden hele nabolagets børn og unge - delte sig i to hold, som skiftevis kastede trillen, medens modpartiet med alle midler, sække, stænger, brædestumper o.s.v., søgte at standse dens vilde fart. Når det ene hold var drevet tilbage til et forud bestemt mål, var spillet slut, og vi kunne begynde et nyt. - Biler var vi heldigvis ikke generet af på vejen, knap nok af cykler; møllerens Poul var den eneste dernede, der havde en væltepeter.

G R Æ N S E N.

Da far og mor i 1877 valgte at slå sig ned i nærheden af Kjærmølle, skyldtes det vel nok først møller Dalls tilbud om stadigt arbejde. En medvirkende grund var dog nok også, at stedet lå så nær grænsen til den slesvigske hjemstavn, kun 10 minutters gang derfra. Da Simmersholm blev købt, gik ejendommens grund lige til grænseåen, og på vejene patruljerede de blå grænegendarmere og holdt kontrol med, at trafikanter sydfra med toldpligtige varer blev vist op til toldstedet i Vejstruprød. Til ly i dårligt vejr havde gendarmene bygget sig hytter i hegnet af græstørv eller andet; herfra holdt de udkig med vejfarende. På tysk side havde de grønne gendarmere indrettet sig noget lignende, og undertiden mødtes de ved "Fjællebroen" med deres danske kolleger til en hyggelig sludder.

Under den store koleraepidemi i Hamborg i sommeren 1892 var grænsen en overgang spærret af dansk militær for at hindre smitten i at brede sig til Danmark. Ellers var alt idyl ved grænsen, samfærdselen foregik uhindret, og smuglerier forekom kun sjældent og var af ret uskyldig natur.

På de dage, der blev afholdt nationale møder på Skamling, var der gerne en hel valfart af vogne sydfra. Så snart de havde passeret grænsen ved Kjærmølle, begyndte sønderjyderne med kraftig røst at istemme danske fædrelands-sange, som var forbudt søndena. Når de passerede Lindely, hvor flag var sat ud ved vejen, råbte de hurra, så det rungede.

Men den 1. august 1914 blev idyllen brutalt brudt. Vejene, der førte over grænsen, blev spærret med en forsvarlig bom, og på tysk side blev bevogtningen overtaget af militær, der patruljerede langs grænsen på en sti i den grønne ager eller eng. Ikke at man frygtede en invasion fra Danmark, men smuglere, spioner og den slags lyssky personer trives jo altid godt i krigens kølvand. Fiskebækkær-vejen groede til med græs som en tornerosevej, hvor kun sjældent en vogn satte sine spor.

For grænsebefolkningen var denne spærring en slem ulempe, især for dem, der havde slægtninge på den anden side. Breve skulle naturligvis censureres, og tyskerne bestemte, at korrespondancen skulle føres på tysk; den var da lettere for dem at kontrollere, men absolut ikke for den dansktalende befolkning at skrive. Den indskrænkedes da til det allernødvendigste eller gik helt i stå; det følte modbydeligt at udtrykke sine følelser i et fremmed sprog.

Under krigen døde (1917) tante Karen i Jels, men det var umuligt eller dog forbundet med en mængde vanskeligheder for far og mor at komme med til den kære svigerindes begravelse.

Helt umuligt var det dog ikke at passere grænsen, men det skete illegalt og var forbundet med livsfare. Mange nordslesvigske værnepligtige, der havde fået indkaldelsesordre eller var hjemme på orlov, slap i nattens mulm og mørke forbi vagtposterne og ind i friheden; andre blev grebet og sendt til fronten.

Mod krigens slutning kom en ny invasion, denne gang af polske og russiske krigsfanger, der var udstationeret hos bønderne i Nordslesvig; også mange af dem sneg sig over grænsen til Danmark, hvor de blev anbragt i fangelejre til krigens ophør. Ja der oplevedes adskilligt ved grænsen i de dage, og spændende var det alt, men ikke lige morsomt.

På Lindely gik dog livet sin rolige gang. Håndværket ebbede ud, værkstedet samlede støv og spindelvæv. Til gengæld var der travlt på marken og ikke mindst i mosen, for der var efterspørgsel efter indenlandsk brændsel, da der var lukket for tilførsel udefra.

Men svært var det at få tilstrækkelig hjælp, og dyrt. Lønningerne steg, alting steg, det var dyrtid. Mange ting var vanskelige at skaffe, ris, hvede-

mel o.s.v. Værst var det næsten med mors kære kaffe. Den kunne ganske vist drøjes med brændt rug, men efterhånden blev det næsten rug alt sammen.

1916 stod der igen et bryllup på Lindely, det første siden 1877; Elise blev gift med sin ven fra seminariet, Alfred Jørgensen, og hun kunne ikke tænke sig at holde bryllup andre steder end i sit hjem. Så blev da værkstedet ryddet og indrettet til spisestue; det hjalp på pladsforholdene. Men slægtningene fra sønden å var jo afskåret fra at komme med.

Det var også den sidste fest, vi holdt på Lindely. Arbejdet gik efterhånden far og mor helt over kræfterne, og i foråret 1918 blev ejendommen solgt, til en god pris, så de kunne trække sig tilbage med en pæn tareskilling. At ejendomspriserne i de følgende år ville stige yderligere, kunne de jo ikke vide; ellers havde de måske holdt ud et par år endnu.

Så kom da det store arbejde med at bryde op fra det gamle hjem, rydde op i alt det, der var samlet sammen i 40 år, sortere det bedste og nødvendigeste fra, og kassere eller afhænde resten. Det må have været med tungt hjerte, de sagde farvel til gården, de selv havde skabt, til stuerne, hvor de kendte hver krog, til haven, hvor de havde plantet hvert træ, hver busk, til værkstedet, til stald og lade, til marker og enge, alt det der havde givet dem livsophold og livsindhold gennem de skiftende tider.

Men de blev i sognet, hvor de havde deres vennekreds, Dallerne i Kjær-mølle og på Ballegård og ikke mindst Jørgen Holms på Bavgahøj. Den første sommer boede de i møllerens "lange hus", men så købte de det gamle toldsted i Vejstrup, en lille ejendom på 3 tdr. land. Den var ikke større, end de syntes, at de kunne magte den. Af Lindely havde de desuden beholdt den sidst købte mose, der jo forrentede sig godt; men så måtte de foruden ko og gris også have en hest. Så gamle de var, lagde de nye planer, lavede om i stuerne, lagde haven om, drænede en fugtig mark o.s.v. Det er ikke let på én gang at indstille sig på lediggang, når man er vant til en arbejdsdag på 12-15 timer eller mere.

Her på Gl.Toldsted oplevede de i efteråret 1918 det tyske sammenbrud og kapitulationen den 11. november. Nu blev der uro ved grænsen; troppernes disciplin slappedes, og der sås gennem fingre med, at folk passerede. En mørk aften kom således Jes og Elise fra Lendemark gående ad ukendte sølede veje fra Taps, hvor de var sluppet over; de trængte til at se og tale med folk fra Danmark. At Sønderjylland eller en del deraf snart ville blive forenet med moderlandet, lå ligesom i luften.

Der skulle dog gå både år og dag, før den lovede afstemning fandt sted. Det skete for Nordslesvigs vedkommende den 10. februar 1920, i et forrygende vejr, der sled hårdt på de mange nye dannebrogssflag, der var hejst i dagens anledning. Ved afstemningen havde hver mand og kvinde, der var født i området, stemmeret i den kommune, hvor de var født, "og alle drog hen for at lade sig indskrive, hver i sin by", som det hedder i evangeliet.

Far og mor var også med, og det blev en uforglemmelig oplevelse for dem begge. Desværre kunne de ikke følges ad. Far drog til sin fødeby Skelde i Broager sogn, mor - sammen med sin søster Marie, der var vendt hjem efter 37 års ophold i Amerika - til Skodborg, hvor de for øvrigt traf sammen med brødrene Marcus og Thomas. Afstemningen formede sig som en hel folkefest i forsamlingshuset med kaffe og taler og sange. Stemningen var høj i forventning om den snarlige genforening, og mange gamle bekendte fra barndoms- og ungdomsdagene var der at hilse på og snakke med om gammelt og nyt.

Flagets dag, den 15. juni, overtog Danmark officielt de sønderjydske landsdele fra Kongeå til Flensborg fjord, men den største dag for befolkningen var den 10. juli, da kong Christian X på sin hvide hest red over grænsen

ved Taps. Og de, der den næste dag var med til genforeningsfesten på Dybbøl banke, kunne give borgmester Kaper ret i, at det var "den største stund, vor slægt har oplevet".

På Gl. Toldsted var der to lejligheder. Heraf blev den ene nu udlejet til onkel Thomas og tante Anna, som flyttede dertil fra Stepping. De havde gjort alle krigens besværligheder med, indkvartering, rationering, hamstring og den slags; nu trængte de til luftforandring. Men den flytning var vist alligevel noget af en skuffelse; i hvert fald flyttede de et par år efter til Christiansfeld, hvor onkel Thomas specialiserede sig i oppudsning af fine gamle møbler. Lejligheden i Gl. Toldsted blev ikke udlejet igen; her var udmærkede gæsteværelser til børnene, når de kom hjem på ferie. - På Gl. Toldsted stod forøvrigt i 1919 Katrines bryllup med Laurits Hansen (senere Bryndorf).

Opholdet på Gl. Toldsted måtte efter sagens natur blive en overgangstid, en afvænningsstid fra det hårde slid på Lindely. Den tid kom, da far og mor følte trang til at spænde helt fra; de solgte da Gl. Toldsted og flyttede ind i aftægtsvillaen "Skovly" ved Kjærmølle. Den lå idyllisk med have ned til mølledammen med dens ænder og åkander, og vejen sydfra førte lige forbi, så der var noget at se på; men i regnvejr og især ved tøbrud var der usandsynlig sølet, så det var ikke uden grund, at tante Marie kaldte det et "smatterhul".

D E S I D S T E Å R.

Elise og Alfred Jørgensen var blandet de første danske lærere, der kom til Sønderjylland efter genforeningen. Endnu før diplomaterne var nået til ende med deres overvejelser, havde en forældrekræds i Christiansfeld og omegn vedtaget at oprette en dansk skole for deres børn, der kun havde fået en mådelig undervisning i krigens år, og da slet ingen i dansk. Til dette foretagende lejede de lokaler i brødremenighedens tidligere drengeanstalt og antog som bestyrer Alfred Jørgensen, som på den tid var lærer i Brønderslev.

Således vendte Elise tilbage til sin fødeegn, til den by, til hvilken både hun selv og hendes moder og mostre havde været knyttet i tidligere år. Fra Christiansfeld realskole, som Alfred senere overtog for egen regning, var der kun kort til Gl. Toldsted og endnu kortere til Skovly, så det var en let sag for de unge, især da de fik bil, at aflægge en visit hos far og mor eller hente dem til et besøg på skolen.

Så opstod den nærliggende tanke, at det var tryggere for begge parter, om far og mor flyttede til Christiansfeld. Elise var slet ikke glad, når de efter et besøg kørte hjem med Musse, deres raske lille hest, for jumben. Tit stod hun og lyttede efter dens alt for rappe hovslag og ønskede, de var vel hjemme. Flyttede de til Feld, kunne hun daglig se til dem og stå dem bi, om det gjordes nødvendigt.

Hos Alfred var der kort fra tanke til handling. En grund blev købt i Nørregade, og her opførtes så i 1927 et kønt lille hus med 3 stuer og køkken fornedet og kammer ovenpå, dertil et udhus med plads til brændsel og høns; lidt måtte der da være at pusle med. Ved guldbryllupsfesten i oktober var huset så vidt, at man kunne danne sig et skøn over, hvordan de ville komme til at bo. Men først til jul nåede de at flytte ind, og hvor var de lykkelige for deres nye hjem!

Nogle undrede sig over, at en mand på 82 kunne tænke på at bygge hus; hvor megen glæde ville han vel få af det? De kunne ikke vide, at han endnu havde 12 år at leve i.

Her i Nørregade tilbragte de så deres livsaften i rolig tilfredshed, ved arbejde som de magtede. De havde deres store have, den gav både blomster, frugt og grøntsager og fremfor alt motion. Der var også hønsene, der skulle passes, der var brænde at save, og mere endnu, foruden den daglige husholdning. Alt i alt en tilværelse, der passede dem, fremfor at skulle sidde ørkesløse på et alderdomshjem og vente på afslutningen. Nej, de havde deres eget, som de kunne råde med som de ville, og klarede sig selv uden at falde samfundet til byrde. Det ville være faldet dem svært at skulle tage mod aldersrente; hellere havde de sikkert spist brødet tørt.

En stor glæde for dem var det, at de her kunne tage mod besøg af børn og børnebørn, om end naturligvis ikke i den målestok som forhen. Men så var det godt, at skolen lå så nær; dér var både husrum og hjerterum. Det viste sig ved mange lejligheder, f. eks. ved fars fødselsdag, der meget belejligt faldt i juleferien, hvor alle havde fri fra skole og derfor kunne være med.

Det viste sig især ved den store fest på guldbryllupsdagen i 1927

Mathias, Andreas, Johannes, Peter,
Elise, Moder, Kathrine, Fader, Marie.

Da var alle børn, svigerbørn og børnebørn til stede foruden andre slægtninge og nogle af vennerne fra Vejstrup og Hejls. Der blev spist i den store skolestue, og i taler og sange blev der givet udtryk for, hvad far og mor havde betydet for efterslægten. Selv lod de takken gå videre opad til ham, der er alle gode gavers giver, thi "det er Guds velsignelse alt sammen".

Elise var jo den, der kendte mest til deres livsaften; vi lader hende slutte denne skildring:

Det blev en lykkelig tid, far og mor fik lov at leve sammen her i Feld. Jeg har så mange minder fra mine daglige besøg derovre; de foregik tit i mørkningen. Gadelygten uden for huset tegnede ved hjælp af vinduet et kors på væggen.

Mange ting har vi drøftet, når vi sad der, mor og jeg i sofaen, far i sin stol ved siden af, så de begge kunne være med i snakken. Hørelsen knæb det med, især for mor, så jeg måtte altid sidde ved det "gode" øre. Men hvor var de interesserede i alt, hvad vi arbejdede med på skolen. Havde vi eksamen, måtte jeg altid over at berette om resultaterne. Var der fest for eleverne, skulle de altid over at se det hele i pyntet stand.

Når jeg kom med vandrebrevene, kunne mor næsten ikke vente, til vi fik sat os ned. De vandrebreve betød så meget for hende; hun levede jo så stærkt med i alt, hvad der angik os alle sammen. Mange gange sagde hun: Hvor ville jeg gerne se, hvordan det kommer til at gå alle vore kære børnebørn.

Vore egne fire var dem til stor glæde og opmuntring. Tvillingerne var jo spæde, da far og mor flyttede herover, så der var meget at lægge mærke til ved deres vækst og udvikling, og endnu bedre blev det, da de blev så store, at de selv kunne løbe over til bedstefar og bedstemor.

Undertiden blev det ud på aftenen for mig, før jeg nåede over at sige godnat. Det skete, at jeg kom midt under deres aftenandagt; så måtte jeg vente ude i forstuen, til de var færdige med bønnen. Hvor har vi søskende meget at sige dem tak for, vor kære far og mor; hvor har de været trofaste i deres forbøn for os.

Da vi fik sommerhus ved Sandersvig, var de også meget optaget af det og glade for at være med dernede. Vi husker billedet af mor, der er ude at soppe med en solid gærdestav i hånden. Men de holdt ikke af at overnatte dernede, de ville helst hjem i deres egen seng.

Efter sommerferien 1934 udbrød der børnelammelse her i byen, og skolen blev lukket en måned, som vi så tilbragte ved stranden. Vi var naturligvis hjemme af og til at se til far og mor; alligevel savnede de os, som vi dem; det var de små daglige besøg, vi savnede. Da vi vendte tilbage, sagde mor: Å, hvor har vi længtes efter at få jer hjem igen. Det er så dødt, når der ingen er hjemme på skolen. - Dengang anede vi ikke, at det var den sidste sommer, vi havde mor hos os; men sådan var det.

Om efteråret mærkede vi, at mor ikke havde det så godt med helbredet. Jeg husker, at Jørgen Holms ringede, at de ville komme over til far og mor. Jeg gik over for at fortælle det, men mor blev slet ikke glad, som hun ellers plejede, når Jørgen og Anna skulle komme. Jeg har det ikke så godt, sagde hun, jeg ville hellere være fri for fremmede i dag.

Det varede ikke så længe, før hun så endelig måtte søge læge. Den 25. november var vi til onkel Thomas's fødselsdag; men mor kunne intet spise og gik tidligt hjem. Næste dag fik hun lægen; han mente, det var tyktarmsbetændelse, men udtalte sig ret optimistisk. Da så mor med et smil på mig og sagde: Så får jeg måske alligevel den nye skole at se. - Den nye skole, som vi mente, vi snart skulle til at bygge, og som hun havde været så interesseret i.

Men sygdommen tog til. Et røntgenbillede viste, at den var alvorlig. Mor havde nogle drøje uger. Alle børnene var hjemme, det var vist 2. søndag i december. Mor var oppe og sad i sin stol, men hun var træt, og efter den søndag var hun sengeliggende. Spise kunne hun ikke, og hun led meget af kvalme; men hvor var hun glad, når hendes børn besøgte hende.

Så kom julen. Vi fejrede juleaften med et lille juletræ inde i soveværelset hos mor og sang et par julesalmer, mens lysene brændte. Så var mor træt og sagde: Nu må I godt gå. Vi gik så over på skolen for at spise juleaftensnadver, og bagefter havde vi vort eget juletræ tændt. Vore børn var jo små, og de måtte have deres juleaften, som de plejede, selv om det knæb for os voksne at feste.

Lægen havde nu begyndt at give mor morfin, og det gjorde, at hun sov en del. Men de timer, hun var vågen, var hun fuldstændig klar og kunne tale med os. Peter havde lige besøgt hende, og et par dage efter, da jeg kom derover, sad han igen ved hendes seng og holdt hende i hånden. Mor så glad op på mig og sagde: Ja, hva sejer do! Jeg kan endnu høre glæden i hendes stemme.

Det kneb for hende at tænke på, at far, der var syv år ældre, skulle blive ene, når hun var borte. Jeg trøstede hende med, at vi nok skulle tage os af vor gode far. Vi havde gode timer sammen med mor, når hun var vågen, og vi skiftedes til at være inde hos hende. En aften bad hun mig synge: Jeg lever og ved hvor længe fuldtrøst.

Nytårsaften, som jo var fars fødselsdag, kunne vi se, at det gik stærkt mod afslutningen. Mens vi sad og spiste til aften, kom der bud fra søster Antonie, at der var sket en forandring, og vi skyndte os derover. Vi sang den salme, som far og mor har sunget så mange, mange gange: Min Jesus, lad mit hjerte få - og stille gled vor kære lille mor over i døden. Nu havde hun udstridt og var gået hjem.

Hun blev begravet den 4. januar på Tyrstrup kirkegård.

Og nu var vor kære gamle far alene. Han ville helst blive boende i sit hus, og så måtte han jo have en hjælper; han var 89. Det var så heldigt, at den dag, mor havde læge første gang, kom en af vore tidligere piger på besøg hos os. Hun var villig til at blive og passe mor, og da far blev ene, lovede hun at blive hos ham til sommerferien, hvorefter hun skulle på seminarium.

Det var godt, så længe han havde Else. De to efterfølgende var ikke til særlig glæde for ham. Vi besøgte jo far hver dag, og altid var han så taknemmelig. Også omkel Thomas og tante Anna var flinke til at besøge ham om aftenen, og da tante Anna året efter blev ene, blev det efterhånden til, at hun hver aften kom hen og læste for ham, da han ikke selv kunne se at læse mere. Det var jo også en afveksling for hende selv i hendes ensomhed.

Det var godt for ham, at han havde sin have, hvor han virkede, så snart frosten var gået af jorden. Var der ikke nok at bestille i hans egen have, gik han om og arbejdede i vores, når han syntes, den trængte. Vi har et billede af ham, som han står i skolegården, travlt optaget af at kløve vort brænde. Han skulle helst være i virksomhed hele tiden, som han var vant til. Han var rask og kunne færdes, hvor han ville, hørte nogenlunde, så han aldrig ville benytte hørerør i kirken.

Hans 90-årsdag blev en stor fest trods savnet af vor kære mor. Familie fra Tønder og Broager kom for at fejre den sammen med os. Fra hans 92-årsdag har vi et billede af ham; han sidder i sin hyggelige stue og læser i en bog.

De sidste måneder, han levede, fik han igen en Else, en vældig sød og flink pige på 25 år. Hun gjorde det så hyggeligt for ham, og hvad der næsten var det vigtigste: hun var altid hjemme hos ham, så vi kunne være trygge. Også Misse var hjemme en tid for at komme til kræfter efter en sygdom. Hvor nød far at have hende hos sig!

Den 12. november, da de gik hjem fra kirke, kneb det pludseligt far at gå. Lægen mente, det var en lille hjerneblødning. Det blev efterhånden noget bedre, men han sad tit i sin stol og sov, når jeg kom derover om eftermiddagen. En dag, han sad sådan, gik jeg hen og lagde armen om hans hals. Han vågnede og så op på mig med et så strålende blik, at jeg aldrig glemmer det. Så blev han klar over, at det var mig, og sagde: Å, æ tot, det var mor.

Else skulle have fri et par dage i julen, og vi overtalte da far og Misse til at komme herover på skolen imens; han kunne sove på ottomanen i det lille "kanét". Det gik stadig lidt fremad med hans førlighed, og vi havde en dejlig jul. En dag først i det nye år fik han besøg af nogle venner fra Vejstrup. De spiste til aften hos ham og snakkede livligt sammen. Men samme aften eller nat blev han dårligere igen; lægen mente, det var en ny hjerneblødning.

Far måtte nu blive i sengen. Han var dog klar hele tiden og led ingen smerter. Men så stødte en lungebetændelse til, og nu blev vi klar over, at den ville far ikke stå igennem. Dengang havde man endnu ikke penicillin til at slå feberen ned med. Jeg var der om natten, og de sidste nætter skiftedes jeg med søster Antonie om nattevagten. Far var som altid omsorgsfuld og fordringsløs. Han sagde til mig den næstsidste aften, han levede: Nej, lille Lisse, nu skal du gå hjem og sove; du trænger så hårdt til det.

Søster og jeg vågede begge hos ham den sidste nat. Da var feberen høj, og han talte i vildelse. Han talte om Hejls. Det har nok været minder fra de unge dage, der har været i hans tanker. Fars åndedræt blev mere og mere uregelmæssigt. Undertiden var det helt borte en lille tid, men så kom det igen. Det var dog ikke nogen døds-kamp; stille sov han ind i døden, den 14. januar 1939. Han var da 93 år gammel, vor lille bys ældste indbygger.

Ugedagen efter blev han stedt til hvile ved siden af mor på Tyrstrup kirkegård. En sort marmortavle på graven bærer deres navne og data samt ordene: Alt af nåde.

Det var svært at skulle til at lukke det lille hyggelige hjem. I den første tid efter var det næsten ikke til at forstå, at vi ikke mere skulle have vor daglige gang derover. Da besættelsen kom, har jeg dog mange gange sagt: Hvor er det godt, far og mor ikke skulle opleve denne tid!

Nu er tiden gået, og vi søskende er blevet de gamle. Vi har kun minderne tilbage om vore to kære forældre, der så trofast havde bedt og arbejdet for deres børneflokk gennem de mange, mange år. Måtte vi få lykke til at betyde lige så meget for vore børn, som vor kære far og mor kom til at betyde for os!

3. D e l.

E F T E R S L Æ G T .

Mens graven kastes, vuggen gynger,
og liv udsletter dødens spor;
så immer sig igen forynger
hver ædel slægt i syd og nord.

Kort oversigt over
Jens Christensens og Christine Duus's efterslægt

<p><u>Andreas M. Christensen</u> f. 8/3-1879</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Anna P.Hansen</u> f. 27/3-1886</p> <p>3 børn:</p> <p><u>Regnar D.C.</u>; 3 børn: <u>Inge</u>, <u>Elisabeth</u>, <u>Carl Henrik</u>.</p> <p><u>Thorchild D.C.</u>; 2 børn: <u>Jørn</u> og <u>Tove</u></p> <p><u>Betty D.C.</u>; 2 børn: <u>Niels</u> og <u>Suzanne</u></p>	<p><u>Johannes P. Christensen</u> f. 30/4-1881 d. 6/4-1957</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Magda H.Bor-dier</u> f. 12/8-1897</p> <p>2 børn:</p> <p><u>Mogens C.</u>; <u>Bodil B.C.</u>; 2 børn: <u>Peter</u>, <u>Mette</u></p>	<p><u>Mathias Christensen</u> f. 13/6 1883</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Marta Kure</u> f. 16/4-1893</p> <p>1 barn:</p> <p><u>Asta K.C.</u>; 6 børn: <u>Lene</u>, <u>Jan</u>, <u>Annike</u>, <u>Folke</u>, <u>Rune</u>, <u>Gunilla</u></p>	<p><u>Peter Christensen</u> f. 26/5-1885</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Ingeborg A. Bøggild</u> f. 8/3-1885</p> <p>2 børn:</p> <p><u>Elisabeth B.C.</u>; 1 barn: <u>Ida</u></p> <p><u>Johannes B.</u>; 3 børn: <u>Peter</u>, <u>Marianne</u>, <u>Ingeborg</u></p>	<p><u>Elise C. Christensen</u> f. 14/3-1887</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Alfred J.Jørgensen</u> f. 27/4-1891 d. 2/6-1958</p> <p>4 børn:</p> <p><u>Poul J.</u>; 3 børn: <u>Elisab.</u>, <u>Lars</u>, <u>Kirsten</u></p> <p><u>Gunnar J.</u>; 3 børn: <u>Peter</u>, <u>Elisabeth</u>, <u>Johanne</u></p> <p><u>Erik J.</u>; 3 børn: <u>Anne</u>, <u>Tine</u>, <u>en søn</u></p> <p><u>Ellen J.</u>; 4 børn: <u>Arne</u>, <u>Agnete</u>, <u>Halfdan</u>, <u>Asger</u></p>	<p><u>Marie E. K. Christensen</u> f. 27/2-1889</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Martin Elle-hauge</u> f. 21/3-1892</p> <p>1 barn:</p> <p><u>Birgit E.</u></p>	<p><u>Katrine M. Christensen</u> f. 31/12-1890 d. 9/9 -1955</p> <p style="text-align: center;">g.m.</p> <p><u>Laurits P. Bryndorf</u> f. 22/11-1892</p> <p>3 børn:</p> <p><u>Kirsten E.B.</u>; 2 børn: <u>Birgitte</u> og <u>Karin</u></p> <p><u>Thue B.</u>; 2 børn: <u>Ole</u> og <u>Jens</u></p> <p><u>Jørgen B.</u>; 2 børn: <u>Agnete</u> og <u>Thue</u></p>	<p><u>Christian A. Christensen</u> f. 10/2-1894 d. 6/1-1896</p>
--	--	--	--	---	--	---	---

A N D R E A S C H R I S T E N S E N S L Æ G T.

Andreas M. Christensen, førstelærer i Egtved. - Født i Vejstrup 8/3 1879, lærereksamen fra N.Nisum 1900, vikar og hjælpelærer forskellige steder, 1901 andenlærer i S.Bjært ved Kolding, 1907-1949 førstelærer og kirkesanger i Egtved. - Gift 23/3 1910 med Anna P. Hansen, født 27/3 1886, datter af gmd. Jens Hansen og hustru Karen Andersen, Bølling Mosegård, Egtved. - 3 børn: Regnar, Thorkild og Betty.

Regnar Dues Christensen, fuldmægtig i Svendborg. - Født 1/4 1911 i Egtved, student fra Kolding 1930, handelsuddannet v. Niels Brocks Handelsskole, København, ansat ved Vejle Dampmølle 1932-1947, derefter ved Foska grynmølle i Svendborg. - Gift 6/12 1936 med A. Lis Jacobsen, født 16/11 1916, datter af købmand i Odense Carl Jacobsen og hustru Elisabeth Probst. - 3 børn: Inge, Elisabeth og Carl Henrik.

Inge Dues Christensen, sygeplejerske på Frederiksberg. - Født i Vejle 23/7 1938.

Elisabeth Dues Christensen. - Født i Vejle 21/7 1943.

Carl Henrik Dues Christensen. - Født i Odense 4/4 1946.

Thorkild Dues Christensen, disponent i Kollund, Sønderjylland. - Født i Egtved 31/3 1914; først ved landbruget, så handelsmand i Egtved, fra 1956 i Kollund, ansat ved eksportfirmaer i Kruså, senere Tønder. - Gift 10/12 1938 med Gudrun Christensen, født 23/12 1914, datter af forvalter Chr. Christensen, Bråskovgård, og hustru Margrethe. - 2 børn: Jørn og Tove.

Jørn Dues Christensen, født i Egtved 11/9 1939; ved handelen.

Tove Dues Christensen, født i Egtved 3/1 1945.

Betty Dues Christensen, gift Niemann, Arpajon i Frankrig. - Født i Egtved 5/3 1924; uddannet sygeplejerske, virket flere steder. - Gift 9/8 1952 med mejeriingeniør Peter Niemann, født i Stepping 23/12 1924, søn af gmd. Christian Niemann og hustru Ella Mølkjær; eksamen fra Landbohøjskolen, fra 1955 leder af danskejet fabrik i Arpajon for osteløbe m.m. - 2 børn: Niels og Suzanne.

Niels Mølkjær Niemann, født i København 3/1 1955.

Suzanne Mølkjær Niemann, født i Savigny 19/10 1960.

J O H A N N E S C H R I S T E N S E N S S L Æ G T.

Johannes P. Christensen, lærer i Odense. - Født i Vejstrup 30/4 1881; lærereksamen fra N.Nisum 1903, hjælpelærer, 1904 andenlærer i Hejls, 1909 kommunelærer i Lemvig, 1922-1951 do i Odense, død i Odense 6/4 1957. - Gift 9/12 1928 med bogholderske i Odense Magda H. Bordier, født i Fåborg 12/8 1897, datter af malermester Alexander Bordier og hustru Kirstine Hansen. - 2 børn: Mogens og Bodil.

K. Mogens Christensen, kommunelærer i Odense. - Født i Odense 30/9 1929, lærereksamen fra Odense 1951, vikar sst., fast ansat 1952.

Bodil Bordier Christensen, gift Høj. - Født i Odense 1/7 1932, udd. sygeplejerske. - Gift 10/12 1955 med nuværende fiskehandler i Lyngby E. John P. Høj, født i Skrøbelev 22/3 1924, søn af fabrikant Johan P. Høj og hustru Carla Hansen. - 2 børn: Peter og Marie.

Peter Bordier Høj, født i Hundested 29/4 1957.

Mette Bordier Høj, født i Hundested 20/4 1960.

M A T H I A S C H R I S T E N S E N S S L Æ G T.

Mathias Christensen, lærer i Kolding. - Født i Vejstrup 13/6 1883, opvokset i Grønnebæk, lærereksamen N.Nisum 1904, vikar, 1905 andenlærer i S. Stenderup, 1908-1948 kommunelærer i Kolding, 1925-1930 tillige kordegn ved Kristkirken sst. - Gift 8/8 1920 med Marta Kure, født i Nyker 16/4 1893, datter af møller Jørgen A. Kure, Yppermølle, og hustru Ida C.P. Kofoed. - 1 barn: Asta.

Asta Kure Christensen, gift Andersson. - Født i Kolding 9/6 1921, student 1940. - Gift 21/4 1943 med ingeniør i Raumo, Finland, nu Bromölla i Skåne, Erik W. Andersson, født i Helsingfors 12/3 1910, søn af Gustaf Andersson og hustru Alma M. Forsander. - 6 børn: Lene, Jan, Annike, Folke, Rune, Gunilla.

Lene Kure Andersson, født i Raumo 31/7 1944.

Jan Kure Andersson, født i Raumo 18/12 1945, død i Bjørneborg dagen efter.

Annikе Kure Andersson, født i Kristianstød 14/2 1947.

Folke Kure Andersson, født i Sølvesborg 11/8 1948.

Rune Kure Andersson, født i Kristianstød 13/6 1953.

Gunilla Kure Andersson, født i Kristianstød 29/7 1958.

P E T E R C H R I S T E N S E N S S L Æ G T.

Peter Christensen, skoleinspektør i Fredericia. - Født i Vejstrup 26/5 1885, lærereksamen fra N.Nisum 1906, s. år lærer ved Kjellerup realskole, 1907 andenlærer i Hjerm, 1909 kommunelærer i Holstebro, 1913 do. i Fredericia, 1933 viceinspektør sst., 1938-1955 skoleinspektør ved Slesvigsgades skole sst. - Gift 6/8 1915 med Ingeborg A. Bøggild, født 8/3 1885, datter af købmand i Holstebro Sigfred Bøggild og hustru Agathe Møller. -
2 børn: Elisabeth og Johannes.

Elisabeth Bøggild Christensen, gift Warburg, lærerinde i Vejle. - Født i Holstebro 10/2 1917, student 1935, lærereksamen fra Zahle 1940, vikar, fra 1942 kommunelærerinde i Vejle. - Gift 11/3 1950 med distriktschef v. Esso i Vejle Bent Warburg, født i Vejle 2/1 1920, søn af grosserer Holger Warburg og hustru Tinne Jørgensen. -
1 barn: Ida.

Ida E. Warburg, født i Vejle 25/2 1955.

Johannes Bøggild (Christensen), redaktør i København. - Født i Fredericia 17/7 1920, student 1938, cand.polit. 1944, s. år sekretær i handelsministeriet. Industrirådet 1948 redaktør ved Berlingske Tidende. - Gift med Andrea Roos, født i Skovshoved 1/2 1919, datter af kontorchef Andreas Roos og hustru Inger Bredsdorff.
3 børn: Peter Andreas, Marianne og Ingeborg.

Peter Andreas Bøggild, født i København 20/10 1944.

I. Marianne Bøggild, født i København 7/12 1946.

Ingeborg C. Bøggild, født i Nærum 20/11 1953.

E L I S E g . J Ø R G E N S E N S S L Æ G T.

Elise C. Christensen, gift Jørgensen, lærerinde i Christiansfeld. - Født i Vejstrup 14/3 1887, lærereksamen Haslev 1913, vikar, 1916 ansat ved privat realskole i Århus, 1917 Brønderslev km.skole, 1920-1952 ved Christiansfeld private realskole. - Gift 12/6 1916 med lærer Alfred J. Jørgensen, født i Verninge 27/4 1891, søn af bolsmand Lars Jørgensen og hustru Karen K. Bøch; lærereksamen Haslev 1913, artium København 1930, vikar, 1916 lærer i Århus, 1917 i Brønderslev, 1920 bestyrer af Christiansfeld private realskole, købte og restaurerede den 1957; fra 1954 folketingsmand (Retsforbundet), to gange delegeret ved F.N. i New York; død i Haderslev 2/6 1958. -
4 børn: Poul, Gunnar, Erik og Ellen.

Poul Jørgensen, afdelingsingeniør i Glostrup. - Født i Århus 9/8 1918, adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt 1936, cand. polyt. 1942, s. år ansat på stadsingeniørens kontor i Fredericia, fra 1950 ved Teknisk Forvaltning i Glostrup. - Gift 9/8 1942 med Marie K. Krogh, født i Taps 12/5 1918, datter af gmd. sst. Andreas Krogh og hustru Magdalene D. Holm.
3 børn: Elisabeth, Lars og Kirsten.

Elisabeth Krogh Jørgensen, født i Fredericia 31/12 1944.

Lars J. Krogh Jørgensen, født i Fredericia 9/3 1947.

Kirsten Krogh Jørgensen, født i Fredericia 24/10 1949.

Gunnar Jørgensen, skolebestyrer i Haderslev. - Født i Christiansfeld 24/4 1922, 1938-39 i Amerika, lærereksamen fra Haslev 1944, s. år lærer ved Haderslev private realskole (oprettet af hans fader), fra 1949 bestyrer, 1957 ejer af samme. - Gift 8/4 1950 med lærerinde Tove Holbech, født i Over Lerte 6/2 1927, datter af købmand Ejnar Holbech og hustru M. Johanne B. Petersen; lærereksamen Haderslev 1949. - 3 børn: Peter, Elsebeth og Johanne.

Peter Holbech Jørgensen, født i Haderslev 18/10 1950.

Elsebeth Holbech Jørgensen, født i Haderslev 22/2 1955.

Johanne Holbech Jørgensen, født i Haderslev 5/6 1959.

Erik Jørgensen, advokat i Fredericia. - Født i Christiansfeld 13/4 1927, student Haderslev 1946, cand. jur. 1953, 1954 på sagførerkontor i Sorø, 1956 i Nyborg, fra 1958 i Fredericia. - Gift 31/5 1952 med korrespondent i København Sigrid Eriksson, født i København 2/9 1928, datter af instrumentmager Nils Hj. Eriksson og hustru Rigmor Aagaard. - 3 børn: Anne, Tine og

Anne Aagaard Jørgensen, født i København 18/5 1953.

Tine Aagaard Jørgensen, født i København 29/12 1955.

En søn,, født i Fredericia 1/7 1961.

Ellen Jørgensen, gift Muurholm, lærerinde i Christiansfeld. - Født i Christiansfeld 13/4 1927, lærereksamen Haderslev 1949, 1950 lærerinde ved Husum danske skole i Sydslesvig, fra 1955 ved Christiansfeld realskole. - Gift 4/3 1950 med Aage N. Muurholm, født i Jels 29/11 1922, søn af gmd. Alfred Muurholm og hustru Anna Bindeballe, lærereksamen Haderslev 1949, s. år lærer ved Husum danske skole, 1955 ved Christiansfeld realskole, fra 1959 ejer af samme. - 4 børn: Arne, Agnete, Halfdan og Asger.

N. Arne Muurholm, født i Haderslev 12/6 1952.

Agnete E. Muurholm, født i Haderslev 4/1 1957.

H. Halfdan Muurholm, født i Haderslev 2/4 1960.

R. Asger Muurholm, født i Haderslev 2/4 1960.

M A R I E g. E L L E H A U G E S S L Æ G T .

Marie E. K. Christensen, gift Ellehauge, lærerinde i Kastrup. - Født i Vejstrup 27/2 1889, lærereksamen Haslev 1914, vikar i Kolding, 1917 lærerinde i Nykøbing F., 1919 do. i Kalundborg, læste engelski Wales i 1½ år, fra 1920-1954 lærerinde ved Kastrup kommunale skolevæsen. - Gift 15/2 1919 - 19/2 1936 med lærer, senere magister, inseptør ved Tøjhusmuseet i København, Martin Ellehauge, født i V.Kippinge 21/3 1892, søn af gmd. Laurits O. J. Ellehauge og hustru Marie Høyer. - 1 barn: Birgit.

Birgit Ellehauge, tandlæge i København. - Født i København 20/11 1924, uddannet på Københavns tandlægeskole, arbejdet i Norge, Fredericia, Roskilde og København.

K A T H R I N E g. B R Y N D O R F S S L Æ G T .

Kathrine M. Christensen, gift Bryndorf, Kastrup. - Født i Vejstrup 31/12 1890; lærereksamen fra Haslev 1915, vikar, timelærerinde i Kolding, Viby J. og Kastrup; død i København 9/9 1955. - Gift 7/6 1919 med lærer Laurits P. Hansen Bryndorf, født i Karlebo 22/11 1892, søn af gmd. Lars Hansen og hustru Oline Thuesen; lærereksamen fra Haslev 1913, løjtnant, fra 1919-1959 kommune- lærer i Kastrup, 19... viceinspektør smst. - 3 børn: Kirsten, Thue og Jørgen.

Kirsten E. Bryndorf, gift Frey, Meggen i Svejts. - Født i Kastrup 13/4 1920; korrespondent, sygeplejerske bl. a. i Ægypten. - Gift 1952 med elektroingeniør Erwin Frey, født i Meggen 4/5 1913, søn af købmand Albert Frey og hustru Katharina Lang, prokurist i Baden (Svejts), direktør for aluminiumsfabrik i Basel, fra 1959 direktør for en fabrik (signalteknik) i Meggen ved Vierwaldstättersøen. - 2 børn: Birgitte og Karin.

Birgitte K. Frey, født i Zürich 5/5 1953.

Karin E. Frey, født i Zürich 3/8 1956.

Thue Bryndorf, lærer i Kolding. - Født i København 8/11 1924; lærereksamen fra Haslev 1948, løjtnant 1950, fra s. år kommunelærer i Kolding, 1953 leder af Folkeligt Oplysningsforbund. - Gift 15/7 1950 med lærerinde Else H. Ibsen, født i Tveje Merløse 3/1 1923, datter af prokurist Claudius Ibsen og hustru Martha Berggreen; lærereksamen fra Haslev 1948, fra 1950 lærerinde i Kolding. - 2 børn: Ole og Jens.

Ole Bryndorf, født på Frederiksberg 2/7 1951.

Jens Bryndorf, født i Kolding 12/4 1956.

Jørgen Bryndorf, læge i Helsingør. - Født i København 10/2 1930; student Christianshavn 1948, cand. med. 1956, overlæge i søværnet 1961. - Gift 2/6 1956 med læge Runa Kaldan, født i Helsingør 22/1 1932, datter af læge smst. Sigtryggur Kaldan og hustru cand. mag. læge Agnethe Petersen; student Helsingør 1949, cand. med. 1956; praktiserende læge i Helsingør. 2 børn: Agnethe og Thue.

Agnethe Bryndorf, født på Frederiksberg 20/5 1957.

Thue E. Bryndorf, født i Helsingør 13/4 1960.
